

odvelel tam jízdu a vojsko, aby odtud činili výpady na judské cesty, jak to nařídil král.

16 ¹Jóchanan vystoupil z Gezeru do Jeruzaléma a oznámil svému otci Šimeónovi, co Kendebaios provedl. ²Šimeón zavolal své dva starší syny, Judu a Jóchanana, a řekl jim: „Já a moji bratři a dům mého otce jsme vedli boje Izraele od svého mládí až do dnešního dne a podařilo se nám mnohokrát vlastníma rukama osvobodit Izraele. ³Teď už jsem zestárl a vy jste z milosti Boží dospěli; zastupte mne a mého bratra, vytáhněte do boje za náš národ a pomoc Nebes bude s vámi.“ ⁴Pak vybral z izraelské země dvacet tisíc bojeschopných mužů a jezdců; ti vytáhli proti Kendebaiovi a přenocovali v Modefnu. ⁵Ráno vstali, vytáhli do pole a hle, proti nim veliké vojsko, pěšáci a jezdci. Mezi oběma vojsky byl rozvodněný potok. ⁶Jóchanan se svým lidem se jim postavil. Když viděl, že se lid bojí potok přebrodit, přešel jej první. Muži jej viděli a přebrodivili se za ním. ⁷Potom rozdělil lid, jezdce umístil mezi oddíly pěchoty, neboť nepřátelská jízda byla velmi početná. ⁸Zaduli do polnic a Kendebaios a jeho vojsko byli zahánáni na útek; mnozí byli zraněni nebo zabiti. Zbylí uprchli do pevnosti. ⁹Tehdy byl poraněn i Juda, Jóchananův bratr. Jóchanan pak nepříteli pronásledoval až ke Kedrónu, který Kendebaios opevnil. ¹⁰Jiní uprchli do věží na polích Ašdódu, on však toto město vypálil; padlo tam na dva tisíce mužů. Pak se ve zdraví vrátil do Judska.

Šimeón zavražděn

¹¹Ptolemaios, syn Abúbův v, byl ustanoven vojevůdcem na jerišké rovině. Měl mnoho stříbra a zlata; ¹²byl totiž veleknězovým zetěm. ¹³Zpyšněl a chtěl ovládnout zemi. Zamýšlel odstranit lstí Šimeóna a jeho syny. ¹⁴Šimeón právě obcházel města v zemi, aby se přesvědčil, co potřebují. Tak přišel i do Jericha se svými syny Matitjášem a Judou roku stého sedmdesátého sedmého v jedenáctém měsíci (je to měsíc šebát). ¹⁵Syn Abúbův je lstivě přijal v pevnůstce zvané Dók, kterou vystavěl, a uspořádal pro ně velkou hostinu; ukryl tam však své lidi.

v Jméno je patrně arabského původu.

(16,1) 1Mak 13,53 (8) Nu 10,9 (23n) :: 1Mak 9,22

¹⁶Když se Šimeón a jeho synové opili, povstal Ptolemaios a jeho společníci, chopili se zbraně a vrhli se do jídelny na Šimeóna, zabili ho, též jeho dva syny a některé ze služebníků. ¹⁷Tak spáchal velký zločin a odměnil se zlem za dobro. ¹⁸Ptolemaios sepsal o tom zprávu a odeslal ji králi, aby mu poslal na pomoc vojsko a předal do jeho pravomoci zemi i města. ¹⁹Jiné muže vyslal do Gezeru, aby odstranili Jóchanana, a velitelům poslal listy s prosbou, aby se k němu dostavili, že je podělí stříbrem, zlatem a jinými dary. ²⁰Další poslal, aby se zmocnili Jeruzaléma a chrámové hory.

Jóchanan, Šimeónův syn, veleknězem

²¹Kdosi je však předběhl a oznámil Jóchananovi v Gezeru, že jeho otec a bratři zahynuli. Řekl: „Ptolemaios poslal vrahy i na tebe.“ ²²Když to Jóchanan uslyšel, velmi se polekal a muže, kteří ho přišli zahubit, dal hned zajmout a zabít. Vždyť předem věděl, že ho chtějí zahubit. ²³Ostatní činy Jóchananovy, jeho bitvy a statečnost, kterou se vyznamenal, stavby hradeb, které vybudoval, všechny jeho skutky ²⁴jsou zápsány v letopise jeho velekněžství od doby, kdy se po svém otci stal veleknězem.

DRUHÁ KNIHA MAKABEJSKÁ

Druhá kniha Makabejská není pokračováním předcházejícího díla, ačkoli z něho přebírá některé události. Spíše je zkratkou obsáhlejší práce jinak neznámého židovského autora Jásona z Kyrény.

Spis sám začíná písemnou výzvou adresovanou z Jeruzaléma egyptským židům, aby i oni, stranou otčiny, řádně slavili svátky stánků a přidali se k oslavám znovuposvěcení chrámu (1,1—2,18). Další kapitoly pak popisují podivuhodnou ochranu Hospodínova domu a opěvují hrdinské činy Judy Makabejského, které vrcholí jeho vítězstvím nad Nikánórem (k. 5—15).

Z celé knihy dýchá důvěra v Boha a jeho vedení. Hospodin je Pán, který stvořil svět z ničeho (7,28 sr Žd 11,3). Proto rozhodujícím činem víry je pevně se spolehnout na tohoto Boha, i kdyby to mělo člověka stát třeba i život.

Za příklad této víry a bezmezných důvěry v Boha je dáván stařec Eleazar, který raději volí smrt, než aby se prohřešil proti předpisům Zákona jíst maso nečistých zvířat (6,18—31). Druhým příkladem je chování sedmi bratrů, kteří jsou postupně umučeni, protože se rovněž nechtěli zpronevěřit ustanovením Zákona. Navíc sama jejich matka jim dodávala odvahy, aby nakonec i ona odevzdala svůj život tomu, jemuž celým srdcem důvěřovala (7,1—42).

Celou knihu provází myšlenka, že právě ti, kdo pevně věří v Boha, musí procházet velkým utrpením, nežli vejdou do věčné slávy. Je to myšlenka, kterou Nový zákon v plnosti vztáhl na Krista a jeho utrpení i na utrpení jeho věrných (sr např. Mk 8,31 2K 1,5 1Pt 4,13—16 aj.).

Druhá kniha Makabejská má svůj původ patrně v Alexandrii, kde byla napsána řecky nejpozději kolem poloviny 1. století př. Kr. Židovský historik Josephus Flavius 2Mak zřejmě neznal, zatímco 1Mak ve svých Starožitnostech (Antiquitates XII—XIII) parafrázoval.

DOBOVÉ POZADÍ

Dopis židům v Egyptě r. 124 př. Kr.

1 Židé v Jeruzalémě a v judské krajině posílají bratrské pozdravy bratřím židům v Egyptě a přejí jim dobro a pokoj: **2** Kéž vám Bůh prokáže dobrotivost a rozpomene se na svou smlouvu s Abrahamem, Izákem a Jákobem, svými věrnými služebníky. **3** Ať nakloní vaše nitro k tomu, abyste ho ctili a plnili jeho vůli celým srdcem i ochotnou duší. **4** Ať otevře vaše srdce pro svůj Zákon a přikázání a daruje vám pokoj. **5** Ať vyslyší vaše prosby a je k vám milostivý, ať vás neopouští v čase zlém. **6** I my se zde nyní za vás modlíme. **7** Za vlády Démétria a roku stého šedesátého devátého jsme vám my, židé,

Démétria II., sr 1Mak 10,67 pozn. 1.

napsali v nejvyšší tísní, která na nás dolehla v době, kdy Jáson a jeho stoupenci odpadli od svatě země a Božího království. **8** Spálili bránu a prolili nevinnou krev; my však jsme se modlili k Hospodinu a byli jsme vyslyšeni. Přinesli jsme oběť i jemnou mouku, rozžehli světlo v svícnech a předložili chleby. **9** Nuže, slavte i vy dny slavnosti stánků^b v měsíci kislevu! Psáno v roce stém osmdesátém osmém helénské éry.

Dopis židům v Egyptě r. 164 př. Kr.

10 Obyvatelé Jeruzaléma a Judska, rada starších a Juda pozdravují Aristobúla, učitele krále Ptolemaia, který je z pokolení pomazaných kněží, i židy v Egyptě a přejí jim zdraví! **11** Zachráněni Bohem z velikých nebezpečí vzdáváme mu vroucí díky my, kteří jsme bojovali proti králi. **12** To on zahnal ty, kdo nás napadli ve svatém městě. **13** Když totiž vladař táhl do Persie s vojskem, které se zdálo být nepřemožitelné, byli v Naině^c svatyni vládkáni do pasti a pobiti lstí nastrojenou kněžími této svatyně. **14** Neboť Antiochos v předstírané touze zasnoubit se s Nanaiou vstoupil se svými přáteli na to místo, aby vzal mnohé poklady jako věno. **15** Kněží Nanaina chrámu mu je sice ukázali, ale jakmile vešel s několika málo muži svého doprovodu dovnitř svatyně, ihned ji uzavřeli. **16** Otevřeli skrytá dvířka ve stropě a zasypali vladaře s jeho muži kamením; rozsekali je na kusy a utaté hlavy vyhodili k těm venku. **17** Za to vše buď veleben náš Bůh, který bezbožné vydal záhubě. **18** Pětadvacátého dne měsíce kislevu hodláme slavit očištění chrámu, a proto pokládáme za potřebné vám oznámit, abyste i vy slavili slavnost stánků a ohně, na památku toho, že Nehemjáš vystavěl svatyni a oltář a přinesl oběti. **19** Neboť tenkrát, když naši otcové byli odvedeni do Persie, zbožní kněží vzali tajně trochu ohně z oltáře a ukryli jej v hluboké studni, kde bylo vhodné místo bez vody. Tam jej bezpečně ukryli, takže to místo zůstalo všem neznámé. **20** Když se po mnoha letech zalíbilo Bohu, Nehemjáš, vyslaný perským králem, poslal pro

^b Slavnost stánků (Dt 16,16 31,10) splývá zde se slavností znovuposvěcení chrámu (2Mak 10,6).

^c Nanaia, bohyně šumerského původu, ztotožňovaná s řeckou Artemidou.

(1,7) : 1Mak 10,67; 2Mak 4,7 (8) 2Mak 8,33 1Mak 10,6n (18) 1Mak 4,36.52.59 (23) : Neh 12,27.43 (29) Ex 15,17 Dt 30,3—5

oheň potomky kněží, kteří jej ukryli. Oznamili nám, že nenašli oheň, ale hustou vodu. *Nehemjáš* poručil, aby ji nabrali a přinesli. ²¹ Když bylo sneseno všechno, *čeho třeba k oběti*, nařídil kněžím, aby tou vodou polili dříví i to, co leželo na něm. ²² Tak se stalo; po nějaké chvíli vysvitlo slunce předtím ukryté za mraky a vzplanul veliký oheň, až všichni užasli. ²³ Zatímco *oheň* trávil oběť, kněží se všemi *přítomnými* vykonali modlitbu, *neboť* když začal Jónatan, volali i ostatní jako *Nehemjáš*. ²⁴ Ta modlitba zněla takto:

„Panovníku Hospodine, Bože, Stvořiteli všeho, hrozný a mocný, spravedlivý a milosrdný! Ty *jsi* Král, jediný a dobrotný, ²⁵ jediný vůdce, jediný spravedlivý, vševládny a věčný, zachraňující Izraele ode všeho zlého který sis vyvolil *naše* otce a posvětil je, ²⁶ přijmi tuto oběť za všechn svůj izraelský lid, stráž svůj podíl a posvět jej. ²⁷ Shromáždí naše rozptýlené, vysvobod ty, kdo žijí jako otroci mezi pohany, shlédni na pohrdané a zneuctěné, ať pohané poznají, že ty *jsi* náš Bůh! ²⁸ Sevři mukami utlačovatele a ty, kdo se zpupně vypínají. ²⁹ Zasad svůj lid na svém svatém místě, jak to slíbil Mojžíš.“

³⁰ Potom kněží zpívali chvalo zpěvy. ³¹ Když obětní úkony skončily, poručil *Nehemjáš* vylít zbylou vodu na větší kameny. ³² Jakmile se tak stalo, vyšlehl plamen, ztrácel se však ve světle zářícím z oltáře. ³³ Tato událost se stala *všeobecně* známou; i perskému králi bylo sděleno, že se na místě, kde kněží *před* svým odvečením ukryli oheň, objevila voda, a tou že *Nehemjášovi* lidé posvětili oběti. ³⁴ Král dal *to místo* ohradit, *neboť* usoudil, že *je* svaté, když si předtím tu věc ověřil. ³⁵ Těm, jimž chtěl projevit svou přízeň, rozdál mnoho rozličných *darů*. ³⁶ *Nehemjášovi* lidé tu *tekutinu* pojmenovali *nefthar*, což znamená 'očistění'; většina ji nazývá *nefthai*.

2 ¹ V zápisech se dočteme, že to byl prorok Jeremjáš, kdo nařídil, aby přesídlování *kněží* vzali trochu ohně, jak bylo řečeno. ² Prorok dal také přesídlencům zákon a nařídil jim, aby nepamněli na příkázání Hospodinova a nedali se zmást v myslí při pohledu na zlaté a stříbrné modly se *vší* jejich nádherou^d. ³ V tom smyslu *je* i jinak povzbuzoval, aby ve svých srdcích neodpadali od Zákona. ⁴ Stálo tam dále, jak prorok z vnuknutí *Božeho* přikázal, aby za ním nesli stan a

^d Narážka na „Jeremjášův list“ (sr Bár 6).

schránu; jak odešel na horu, na niž vystoupil Mojžíš, aby spatřil dědictví od Boha. ⁵ Když tam Jeremjáš došel, našel ve skále jeskyňku k přebývání, vnesl tam stan, schránu a kadidlový oltář; vchod pak zahradil. ⁶ *Později* přišli někteří z jeho doprovodu, aby vyznačili tu cestu, ale nemohli ji nalézt. ⁷ Když se to Jeremjáš dozvěděl, zlobil se na ně a prohlásil, že místo zůstane neznámé, dokud se Bůh nesmiluje a lid neshromáždí a nesjednotí. ⁸ Potom sám Hospodin *to místo* ukáže a zjeví se jeho sláva i oblak, jaký se ukázal nad Mojžíšem a o jaký prosil Šalomoun, aby to Místo bylo velice posvěceno. ⁹ Ukázal se být *velice* moudrým, když přinášel oběť obnovení a dokončení chrámu. ¹⁰ Mojžíš se modlil k Hospodinu a z nebe sestoupil oheň a strávil oběti; i Šalomoun se modlil *k Hospodinu* a oheň sestoupil a pohltil zápalné oběti. ¹¹ Mojžíš pravil: „Protože oběť za hřích se nesmí jíst, bude spálena.“ ¹² Podobně konal Šalomoun osmidenní *slavnost*. ¹³ O tom všem vyprávějí i spisy a paměti *Nehemjášovy* e. A také *o tom*, že *Nehemjáš* založil knihovnu a nashromáždil v ní knihy o králich a prorocích i spisy Davidovy a listy králů o darech zasvěcených klatbou *Bohu*. ¹⁴ Podobně i Juda shromáždil všechny knihy poztráčené ve válce, kterou jsme byli donuceni vést. Jsou u nás ¹⁵ a jestliže je potřebujete, pošlete si *někoho*, aby vám je odnesl.

¹⁶ Napsali jsme vám, *neboť* hodláme slavit očistění *chrámu*. I vy učiníte dobře, když ty dny budete slavit. ¹⁷ Bůh spasí všechn svůj lid a všem dá dědictví, království, kněžství a posvěcení, ¹⁸ jak to slíbil v Zákoně. Proto máme v Bohu naději, že se nad námi brzy slituje a že nás shromáždí na svaté Místo ze *všech míst* pod nebem. Už nás vysvobodil z velkých neštěstí a *to Místo* očistil.

Předmluva pisatele

¹⁹ *Budeme psát* o tom, co se stalo za Judy Makabejského a za jeho bratrů, o očistění velikého chrámu a zasvěcení oltáře ²⁰ i o válkách s Antiochem Epifanem a jeho synem Eupatorem. ²¹ Také o zjeveních z nebe, kterých se dostalo těm, kdo se horlivě a odvážně zastávali věci židovstva, takže, ač malí počtem,

e Nedochovaný spis.

(2,4) Dt 34,1—4 (8) Ex 24,16 1Kr 8,10n; J 11,48 (10) Lv 9,24 2Pa 7,1 (11) :: Lv 10,16 (12) 2Pa 7,8n (14) :1Mak 1,56n (16) 2Mak 1,9

zase dobyli celou zemi. Zahnali na útěk množství cizáků, 22 znovu obnovili chrám proslulý po celém světě, osvobodili město, znovu zjednali platnost zákonům, které měly být zrušeny. *To vše* proto, že jim Hospodin milostivě projevil veškerou přízeň. 23 Pokusíme se do jediného svazku shrnout, co vypráví Jáson Kyrenský v pěti knihách. 24 Uvědomujeme si, jak spousta čísel a velké množství látky způsobují obtíže těm, kdo se chtějí obeznámit s dějinnými událostmi. 25 Snažili jsme se čtenáře vést tak, aby si přemýšlívali *příběhy* snáze pamatovali, a všichni, jimž se kniha dostane do ruky, aby z *ní* měli užitek. 26 Pro nás, kteří jsme se dali do obtížné práce *ty knihy* zkrátit, to nebylo snadné, byla to námaha spojená s potem a bděním. 27 Jako ten, kdo připravuje hostinu a chce vyhovět všem, což není lehké, tak i my se rádi ujímáme této těžké práce, abychom se zavděčili mnohým. 28 Přesné zkoumání jednotlivostí ponecháváme dějepiscům, my chceme jimi projít jenom ve zkratce. 29 Jako stavitel nového domu musí mít na mysli stavbu jako celek, zatímco ten, kdo jej chce vyzdobit a vymalovat, věnuje se jenom potřebné výzdobě, tak soudíme i o sobě. 30 Dějepisec se musí ponořit do látky, posoudit jí a obezřetně jí po pořádku vyprávět. 31 Tomu však, kdo chce psát výtah, buďž dovoleno, aby sledoval *jen* osu vyprávění a upustil od podrobnosti. 32 Nuže, začněme vyprávět, už příliš mnoho místa jsme věnovali předmluvě. Bylo by pošetilé plýtvat slovy před *vlastním* příběhem a příběh sám zkracovat.

Zrada Benjamínce Šimeóna

3 1 Velekněz Onias^f byl zbožný a nenáviděl zlo, proto bydlení ve svatém městě bylo veskrze pokojné a zákony byly vzorně zachovávány. 2 On přiměl i krále, aby měli to Místo v úctě a zvelebovali chrám nejvznešenějšími dary; 3 tak Seleukos, král Asie^g, ze svých vlastních důchodů hradil všechny náklady na obětní služby. 4 Avšak jakýsi Šimeón z pokolení Benjamínova, ustanovený za představeného chrámu, se rozešel s veleknězem kvůli hospodářské správě města. 5 Když nemohl

^f Onias III., syn Šimeóna II. (Sir 50), podle Josepha Flavie z rodu Sádokova (1Pa 5,27—41 Neh 12,10n).

^g Seleukos IV. Filopator (187—175). Jeho říše zahrnovala Sýrii, Mezopotámii a Írán.

Oniase přemoci, šel k Apollónioví, *synu* Tarseovu, který byl v tom čase správcem Koilé Sýrie a Foiníkie, 6 a prozradil mu, že jeruzalémská *chrámová* pokladnice je plná nepopsatelných cenností, nespočetného množství peněz. Poněvadž pak ty věci nejsou určeny k obětním účelům, mohly by být převedeny pod moc krále. 7 Apollónios se s králem sešel a podal mu zprávu o vyzrazených pokladech. *Král* vybral kancléře Héliodóra a poslal ho s rozkazem, aby zmíněné poklady přivezl. 8 Héliodóros se ihned vydal na cestu pod záminkou, že chce vykonat inspekci v městech Koilé Sýrie, ve skutečnosti však, aby splnil králův rozkaz. 9 Když přišel do Jeruzaléma, byl vlídně přijat veleknězem města. Pak mu sdělil, co se vyzradilo, a naznačil, proč tu je; zeptal se také, zda je tomu skutečně tak. 10 Velekněz mu vysvětloval, že je to uložený majetek vdov a sirotků 11 a že značná část toho, co mu napovídal bezbožný Šimeón, patří Hyrkánovi, *synu* Tóbijášovu, muži významného postavení. Všeho stříbra je čtyři sta talentů, zlata dvě stě. 12 Nelze se dopustit bezpráví na těch, kdo se spolehli na svatost Místa, na vážnost a nedotknutelnost chrámu uznávaného po celém světě.

Héliodóros se chystá vydrancovat pokladnici

13 Héliodóros však měl královské příkazy a prohlásil, že to v každém případě musí přijít do královské pokladny. 14 Určil den a vešel do chrámu, aby dohlédl na provedení toho převodu. V celém městě zavládlo nemalé zděšení. 15 Kněží v posvátných rouchách se vrhali *na zem* před zápalným oltářem a volali k Nebi, aby ten, kdo vydal zákon o uložení majetku, jej také ochránil pro ty, kdo si jej uložili. 16 Kdo spatřil veleknězovu tvář, byl hluboce zasažen v nitru; jeho vzhled a bledost pleti vyjadřovaly zděšení duše. 17 Toho muže zachvátil strach, až se třásl na *celém* těle; každý musel vidět, jak vnitřně trpí. 18 K tomu ještě z domů vycházeli v zástupech lidé k veřejné modlitbě, protože Místu hrozilo zneuctění. 19 Ulice byly plné žen přepásaných na prsou žíněným *šatem*. I některé z *neprovdaných* dívek držných *doma* vyběhly do vrat nebo ke zdem *svých domů*, některé pak vyhlížely z oken. 20 Všechny vztahovaly ruce k Nebi a modlily se. 21 Byl to politováníhodný *pohled* na toto množství zdrcených *lidí* a na velekněze v úzkostném očekávání. 22 Zatímco vzývali všemocného Hospodina, aby uchoval ne-

(3,1) : Sir 50,1 (10) : Dt 27,19 (12) : 1Mak 10,43 11,28 (26) : 2Mak 10,29

dotčen a v bezpečí majetek těch, kdo mu jej svěřili do ochrany, ²³ Héliodóros začal provádět, co měl uloženo.

Zásah Boží a Héliodórovo obrácení

²⁴ Jakmile se však se svými kopiníky ocitl před pokladnicí, vládce duchů^h a veškeré moci způsobil nadpřirozený úkaz; všichni, kdo se odvážili vejít, omdlávali slabostí a hrůzou, zasažení Boží mocí. ²⁵ Zjevil se jim totiž nádherně vstrojený kůň s děsivě vyhlížejícím jezdcem. Kůň se prudce obořil na Héliodóra a bil do něho předními kopyty. Jezdcova zbroj se třpytila zlatem. ²⁶ Náhle se objevili ještě dva zdatní a silní mladíci, krásní na pohled, v nádherném plášti; přistoupili k Héliodórovi a neustále ho z obou stran bičovali, až bylo těch ran bezpočet. ²⁷ Když se skácel na zem obklopen mrákotnou tmou, zvedli ho a položili na nosítka, ²⁸ a právě toho, který vstoupil s početným doprovodem a celou stráží do zmíněné pokladnice, vynesli naprosto bezmocného. Zřetelně poznali Boží moc. ²⁹ Věru, to Božím zásahem ležel bez hlesu a zbaven naděje na záchranu. ³⁰ Ale oni chválili Hospodina, že oslavil své Místo, a chrám, před chvílí ještě plný strachu a hrůzy, se naplnil radostí a veselím, když se zjevil Hospodin zástupů. ³¹ Jiní z družiny Héliodórovy prosili hned Oniase, aby se modlil k Nejvyššímu, aby daroval život tomu, jenž doma leží v posledním tažení. ³² Velekněz tušil, že by král mohl podezírat Židy, že spáchali na Héliodórovi zločin, proto konal oběť za záchranu tohoto muže. ³³ Zatímco velekněz konal smírčí oběť, zjeví se Héliodórovi opět ti dva mládenci, oblečení v táž roucha, postavili se k němu a pravili: „Velice děkuj veleknězi Oniasovi, neboť jen pro něho ti Hospodin daruje život.“ ³⁴ Byl jsi zbičován Nebem; rozhlašuj všem velikou Boží moc.“ To řekli a zmizeli. ³⁵ Héliodóros přinesl oběť Hospodinu a učinil veliké sliby tomu, který mu vrátil život. Rozloučil se s Oniasem a král se s vojskem ke králi. ³⁶ Všem pak svědčil o činech velikého Boha, které právě na vlastní oči spatřil. ³⁷ Když se král tázal Héliodóra, kdo by byl vhodný, aby ho ještě jednou poslal do Jeruzaléma, řekl mu: ³⁸ „Máš-li nějakého nepřitele nebo zrádce státu, pošli tam jeho. Dostaneš ho zpátky zbičovaného, zůstane-li vůbec naživu, protože kolem toho Místa je vpravdě jakási Boží síla.“ ³⁹ Ten, který má příbytek v nebi, je strážcem

^h Zřídka užívané označení pro Boha.

a pomocníkem toho Místa, bije a hubí ty, kdo přicházejí, aby mu uškodili.“ ⁴⁰ Tak se to událo s Héliodórem a zachováním pokladnice.

ANTIOCHOS EPIFANÉS

Šimeón napadá Oniase

4 ¹ Zmíněný již Šimeón, který vyzradil poklad a zradil vlast, pomlouval Oniase, že on to byl, kdo navedl Héliodóra a způsobil všechno to zlo. ² Dobrodince města, zastánce krajanů a horlitele pro zákony se odvážil obvinít z toho, že on je zrádcem státu. ³ Nepřátelství se tak rozmohlo, že jeden z osvědčených stoupenců Šimeónových se dokonce uchýlil k vraždě. ⁴ Když Onias viděl, že hrozí nebezpečí sváru a že Apollónios, syn Menestheův, správce Kollé Sýrie a Foiníkie, podporuje Šimeónovu nešlechtnost, ⁵ vypravil se ke králi. Nechtěl na občany žalovat, ale měl na zřeteli prospěch obecný i zvláštní. ⁶ Viděl totiž, že není možné zjednat pokoj bez zásahu krále, protože Šimeón nepřestává ve svém bláznovství.

Velekněz Jáson

⁷ Když se Seleukos rozloučil se životem a království převzal Antiochos, zvaný Epifanésⁱ, získal lstivě velekněžský úřad Jáson^j, bratr Oniasův. ⁸ Při setkání s králem slíbil mu ke třem stům ještě šedesát talentů stříbra a z jakéhokoli jiného důchodu dalších osmdesát talentů. ⁹ Kromě toho slíbil upsat ještě sto padesát, bude-li mu dána plná moc zříditi závodistiště a hřiště a zapsat jeruzalémské obyvatele jako občany Antiochie. ¹⁰ Když to král dovolil a on se zmocnil vlády, začal hned u svých krajanů zavádět řecké obyčeje. ¹¹ Zrušil lidumilná královská nařízení, která Židům vymohl Eupolemův otec Jóchanan, když uzavřeli s Římany smlouvu o přátelství a spoje-

ⁱ Antiochos IV. Epifanés (175—164 př. Kr.). K jeho poctě měl být Jeruzalém přejmenován na Antiochie (v. 9).

^j Jáson, pořečtený tvar jména Jósúa nebo Jěšúa.

nectví; zrušil též zákonná občanská práva a obnovil protizákonné mravy. ¹² Úmyslně totiž postavil závodíště přímo pod hradem a cvičil tam nejschopnější jinochy, které navedl nosit *Hermův* klobouk. ¹³ *Bylo to* vinou nezměrné Jásonovy zvrhlosti, že se tak rozmohl helénismus a nabylo vrchu cizáctví; *vždyť to nebyl* velekněz, ale bezbožník! ¹⁴ Proto ani kněží nebyli horliví v službách u oltáře, ale měli na mysli novoty. Oběti zanedbávali, protože spěchali, aby se mohli na cvičišti účastnit svévolného závodění v hoďu diskem. ¹⁵ To, čeho si vážili otcové, pokládali za nic, nade všechno jim byly helénské pocty. ¹⁶ Jejich vinou je stihlo zlé neštěstí, protože ti, po jejich způsobu života bažili a jež ve všem napodobovali, stali se jejich nepřáteli a trýzniteli. ¹⁷ *Vždyť* neucta k Božím zákonům se nevyplácí, jak se v *pravý* čas ukáže.

¹⁸ Na závodní hry v Týru, které se konají každých pět let za účasti i krále, ¹⁹ poslal ten zlosyn Jáson diváky z jeruzalémských „Antiochejců“, aby donesli tři sta drachem stříbra jako oběť Héraklovi. Avšak ti, kdo peníze přinesli, chápali, že se to nesluší, a žádali, aby nebyly užity na oběť, ale na nějaký jiný účel. ²⁰ Proto i když odesílatel je určil jako oběť Héraklovi, přišly tyto peníze, díky posílům, na vybavení trojveslic.

²¹ Apollónios, syn Menestheův, byl poslán do Egypta na korunovaci krále Filométo^k. *Od něho* se Antiochos dozvěděl, že *král* není jeho přítelem, a tak se musel starat o svou bezpečnost. *Odtud* se odebral do Jafy a pak dorazil do Jeruzaléma. ²² V městě byl velkolepě přijat Jásonem a s jáсотem veden v pochodňovém průvodu. Odtud odtáhl do Foiníkie a utábořil se tam.

Menelaos veleknězem

²³ Po třech letech poslal Jáson Menela^a, bratra zmíněného Šimeóna, ke králi, aby mu donesl peníze a připomenul některé nutné záležitosti. ²⁴ Doporučen ke králi lichotil mu pro jeho moc a získal pro sebe velekněžství. Nabídl mu totiž o tři sta talentů stříbra více než Jáson; ²⁵ od krále přijal jmenovací listinu a vrátil se. Pro velekněžství neměl žádné předpoklady, neboť měl smýšlení krutého tyрана a zuřivost divoké šelmy.

^k Ptolemaios VI. Filométo^r, syn Ptolemaia V. Epifana a Kleopatry I., sestry Antiocha IV. Epifana, byl kolem r. 174 př. Kr. oženěn se svou sestrou Kleopatrou II. Sňatek a korunovace byly patrně současně.

²⁶ A tak Jáson, když sesadil svého vlastního bratra, byl sám od jiného sesazen a vyhnán jako uprchlík do země Amónské. ²⁷ Menelaos se ujal úřadu, ale ze slíbených peněz nedával králi nic, ²⁸ ačkoli jej velitel hradu Sóstratos upomínal — on totiž měl ty peníze vybrat. Dostali oba předvolání ke králi. ²⁹ Menelaos zanechal jako svého zástupce ve velekněžském úřadu svého bratra Lýsimacha, Sóstratos pak velitele Kypřanů Kratéta.

Onias zavražděn

³⁰ V té době se vzbouřili obyvatelé Tarsu¹ a Malu, protože *jejich města* byla odevzdána darem králově milostníci Antiochidě. ³¹ Aby zjednal pořádek, král se tam rychle vypravil a za svého zástupce ustanovil Androníka, jednoho z hodnostářů. ³² Menelaos v tom viděl příhodnou chvíli, ukradl některé zlaté nádoby chrámu a věnoval je Androníkovi, jiné se mu podařilo prodat do Týru a okolních měst. ³³ Když se o tom ze spolehlivého zdroje dozvěděl Onias, který se uchýlil na útočištné místo v Dafné^m při Antiochii, odsoudil ho. ³⁴ Menelaos proto tajně přemluvil Androníka, aby Oniase zabil. *Androníkos* přišel za Oniasem, listivě ho přesvědčoval a zapřísahal se i podáním pravice. Ačkoli měl Onias podezření, uposlechl a z útočiště vyšel. *Androníkos* ho ihned usmrtil bez ohledu na právo. ³⁵ Tato událost pobouřila nejen židy, ale i mnohé jiné národy, které těžce nesly nespravedlivou vraždu toho člověka. ³⁶ Když se potom král vrátil z míst v Kilikii, přišli k němu židé z města i Heléni, kteří rovněž nenávidí zločin, *se stížností*, že Onias byl bezdůvodně zabit. ³⁷ Antiochos se z hloubi duše zarmoutil, byl pohnut lítostí až k slzám *při vzpomínce* na umírněnost a velkou sebekázeň zesnulého. ³⁸ Vzplanul hněvem proti Androníkovi, ihned mu dal strhnout purpurový plášť a roztrhnout oděv; dal ho vést celým městem až na to místo, kde se dopustil bezbožnosti na Oniasovi. A zde vraha sprovodil ze světa. Hospodin mu tak odplatil zaslouženým trestem.

¹ Tarsos v maloasijské Kilikii, rodiště apoštola Pavla.

^m V Dafné, 8 km vzdálené od syrské Antiochie, byla slavná svatyně Apollónova založená Seleukem I. (311—281) s právem útočištným (sr 3,12).

Lýsimachova smrt

³⁹ S vědomím Menelaovým spáchal Lýsimachos v městě mnohé svatokrádeže. Když se to dostalo na veřejnost, shromáždilo se množství lidu proti Lýsimachovi, neboť tu bylo odcizeno mnoho zlatých předmětů. ⁴⁰ Proti vzbouřeným a rozhněvaným davům vyzbrojil Lýsimachos na tři tisíce mužů a zločinnými rukama započal boj. Do čela postavil jakéhosi Aurna, muže pokročilého věkem a navíc i pošetilostí. ⁴¹ Když vzbouřenci viděli, že se Lýsimachos chystá proti nim, jedni se chápali kamení, jiní silných klacků a další házeli na Lýsimachovy lidi hrsti popela. ⁴² Tak mnohé z nich zranili, některé zabili a ostatní zahnali na útěk. Svatokrádce samého zabili přímo u pokladnice.

Menelaos zůstává velebnězem

⁴³ Pro tyto věci bylo zavedeno soudní řízení proti Menelaovi. ⁴⁴ Když král přišel do Týru, tři muži vyslaní staršími podali tam na Menelaa žalobu. ⁴⁵ Ten, když viděl, že jeho pře je téměř ztracena, slibil Dorymenovu synovi Ptolemaiovi značný obnos peněz, aby se za něho u krále přimluvil. ⁴⁶ Ptolemaios vzal krále na procházku sloupořadím, údajně, aby se osvěžil na čerstvém vzduchu, a tam jej přemluvil k tomu, ⁴⁷ že Menelaa, který byl vinen vším tím zlem, zbavil obžaloby v plném rozsahu a k smrti odsoudil ty ubohé, kteří by byli uznáni nevinnými, i kdyby se pře projednávala před nějakými Skythy.ⁿ ⁴⁸ Tak ti, kdo hájili město, lid a svaté předměty, byli vzápětí postiženi nespravedlivým trestem. ⁴⁹ Sami Týrané z nenávisti k tomu zločinu velkomyslně přispěli na jejich pohřeb. ⁵⁰ Menelaos však pro hrabivost vládců zůstal u moci, překonával se v darebáctví jako arcizrádce vlastních spoluobčanů.

Jásonův útok na město

5 ¹ V té době připravoval Antiochos druhý vpád do Egypta.^o ² Stalo se však, že v celém městě se skoro po čtyřicet dní zjevovali ve vzduchu pádící jezdcí v zlatém odění, kohorty vyzbro-

ⁿ Skythové byli pokládáni za příslovečně kruté divochy (sr Ko 3,11).

^o K této (druhé) výpravě do Egypta došlo r. 168; k první (r. 169) sr 1Mak 1,16n.

jené kopími a tasenými meči. ³ Seřazené šiky jízdy prováděly proti sobě útoky a nájezdy, štíty se zvedaly proti množství kopí a proti střelám šípů, zlaté ozdoby se třpytily na různých družích brnění. ⁴ Všichni si přáli, aby to zjevení bylo dobrým znamením. ⁵ Když se rozšířila lživá pověst, že Antiochos zemřel, Jáson sebral ne méně než tisíc mužů a podnikl náhlý útok na město. Obránci shromáždění na hradbách byli přemoženi a město bylo nakonec dobyt, takže Menelaos musel utéci do hradu. ⁶ Jáson začal bezohledně popravovat vlastní spoluobčany; nepovážil, že válečný úspěch proti vlastním občanům je vlastně jeho největším neštěstím. Domníval se, že způsobil porážku nepřátelům, a ne svým krajanům. ⁷ Však se také k vládě nedostal, jeho spiknutí skončilo hanbou a on se jako uprchlík vrátil zpět do Amónska. ⁸ Posléze tedy došel zlého konce. Obviněn u Aréty, arabského tyрана, utíkal z města do města všemi pronásledován, nenáviděn jako odpadlík od Zákona, proklínán jako kat vlasti a svých spoluobčanů. Nakonec byl vypuzen do Egypta. ⁹ Ten, který z vlasti vypovídal, sám zahynul ve vyhnanství, když se dostal přes moře k Lakedaimónským, kde doufal najít útočiště u příbuzných. ¹⁰ Ten, který nechával ležet mnohé nepohřbené, sám zůstal neoplakáván; nedostalo se mu žádného pohřbu, natož odpočinku v hrobě jeho otců.

Antiochos dobývá Jeruzalém

¹¹ Když se zpráva o tom dostala ke králi, došel k závěru, že Judsko se chce odtrhnout. Rozzuřen divokým vztekem vytáhl z Egypta a ztečí dobyl město. ¹² Svým vojákům poručil, aby pobíjeli nemilosrdně všechny, kdo jim padnou do rukou, a aby povraždili i ty, kdo se utekli do domů. ¹³ Nastalo krveprolití mladých i starých, zabíjení nedospělých, žen a dětí, vraždění panen i kojenců. ¹⁴ Za pouhé tři dny činily ztráty osmdesát tisíc lidí; z toho čtyřicet tisíc bylo pobito vojenskými oddíly a neméně tolik bylo prodáno do otroctví. ¹⁵ Ale to všechno králi nestačilo; odvážil se vstoupit do nejposvátnějšího chrámu na zemi v doprovodu Menelaa, zrádce Zákona a vlasti. ¹⁶ Do

^p Podle 1Mak 1,21 došlo k tomuto znesvěcení chrámu už po první výpravě králově do Egypta.

(5,1) : 1Mak 1,16nn (4) : 2Mak 3,25 10,29 11,8 (7) 2Mak 4,26 (10) :: Gn 49,29 1Kr 2,10 (15nn) // 1Mak 1,21—24 (17n) 2Mak 6,12n 7,16n.

nečistých rukou bral posvátné nádoby, špinavýma rukama se zmocnil darů, které jiní králové věnovali pro zvelebení, slávu a čest Místa. ¹⁷ Ve své povýšenosti Antiochos neviděl, že se Pán pro hříchy obyvatel města nakrátko rozhněval, a proto nezahlédl na Místo. ¹⁸ Kdyby nebylo bývalo zatíženo četnými hříchy, byl by ihned zahrán a zbičován, a tím odvrácen od svého drzého úmyslu, podobně jako Héliodóros, poslaný králem Seleukem prohlédnout pokladnici. ¹⁹ Hospodin si ovšem nevyvolil národ kvůli Místu, nýbrž Místo kvůli národu. ²⁰ Proto mělo i Místo podíl na těžkostech, které potkaly národ, a později mělo mít i účast na dobrodiní. V hněvu Vševládnoucího opuštěné, mělo být zase se vši slávou povzneseno, až se velký Pán usmíří.

²¹ Antiochos potom odnesl z chrámu tisíc osm set talentů a spěšně odtáhl do Antiochie. *Zaslepen* zpupností se domníval, že by dokázal učinit zemi splavnou a moře schůdné — tak bylo jeho srdce povýšené. ²² Ponechal tam úředníky, aby týrali lidi: v Jeruzalémě Filipa, rodem z Frygie, ještě většího barbara, než byl ten, který ho ustanovil. ²³ Na Gerizímu ustanovil Androníka, a k nim ještě Menelaa, který si nejsurověji ze všech vymáhal moc nad spoluobčany. K židům totiž choval odpor. ²⁴ *Antiochos* poslal také arcipadoucha Apollónia s vojskem dvaceti dvou tisíc mužů a s rozkazem všechny dospělé muže pobít, ženy a děti pak prodat *do otroctví*. ²⁵ Ten dorazil k Jeruzalému a předstíral pokojné úmysly až do svatého dne sobotního. Když uviděl, že židé slaví *sobotu*, nařídil svému vojsku nástup do zbraně. ²⁶ Potom dal pobít *mečem* všechny, kdo vyšli účastnit se této slavnosti; nato vnikl s vojskem do města a povraždil i tam veliké množství *lidu*.

²⁷ Ale Juda, *zvaný* též Makabejský, ještě asi s devíti *dalšími*, uchýlil se na poušť a se svými druhy žil v horách jako zvěř; živili se rostlinnou potravou, aby se neposkvrnili.

Pohanský kult v chrámě

6 ¹ Nedlouho potom poslal král starého Athéňana, aby při-

^q Není totožný s Filipem z 9,29 a 1Mak 6,14.55. Jmenován ještě 8,8.

^r Jiný nežli vrah Oniasův (4,38).

^s Popis událostí odlišný od 1Mak 2,28.

18n.32—38 (19) 1Pa 17,9 : Mk 2,27 (22) 1Mak 6,14.55 (23) 2Mak 4,38 (24nn) // 1Mak 1,29—35 (27) 1Mak 2,28

nutil židy odvrátit se od zákonů otců a nežít podle Božích zákonů, ² zneuctít dokonce jeruzalémskou svatyni a pojmenovat ji po Diovi Olympském, svatyni na Gerizímu pak pojmenovat po Diovi Pohostinném proto, že byli *pohostinní* obyvatelé toho místa. ³ Těžký a odporný byl všem nápor tolikerého zla. ⁴ Vždyť i svatyni naplnili pohané prostopášností a nevázanou bujností, hledali povražení u nevěstek a na svatých nádvořích se pelešili s ženštinami; dovnitř vnášeli, co tam nepatřilo. ⁵ I zápalný oltář byl přeplněn nečistými věcmi, které zákony zakazovaly. ⁶ Nebylo dovoleno světit sobotu ani dodržovat svátky otců, ba vůbec se přiznat k tomu, že je *někdo* žid. ⁷ Každý měsíc násilně nahnali lid na obětní slavnost králových narozenin, a když nadešla slavnost Dionýsova, nutili *židy*, aby s břečťanovými věnci oslavovali Dionýsa. ⁸ Z popudu Ptolemaiova přišlo nařízení i do sousedních helénských měst, aby se s židy jednalo stejným způsobem, kdykoli se budou pořádat obětní slavnosti; ⁹ ti, kdo se nerozhodnou přejít na helénský způsob života, měli být zabiti. *Všem* bylo zřejmé, že nastává čas velikého utrpení. ¹⁰ Dvě ženy byly předvedeny *před soud*, že daly obřezat své syny. S kojenci u prsu je vodili veřejně městem a pak je svrhli z hradeb. ¹¹ Židé se sešli do blízkých jeskyní, aby tajně oslavili sobotu. Byli udáni Filipovi a společně *zaživa* upálení, protože se z úcty k nejposvátnějšímu dni odmítli bránit.

¹² *Nyní* vybízím ty, kdo při četbě knihy došli až sem, aby se nedali zkrušit tím, co se stalo, ale aby pochopili, že to trestání nebylo ke zkáze, nýbrž k výchově našeho rodu. ¹³ Je známkou velikého dobrodiní bezbožníkům, nejsou-li dlouhý čas ponecháni v pohodlí hříchu, ale postihne-li je vzápětí trest. ¹⁴ Zatímco u jiných národů Hospodin trpělivě čeká, až se naplní míra jejich hříchů, a teprve pak je potrestá, s námi se rozhodl naložit *jinak*, ¹⁵ aby nás nemusel trestat později, až naše hříchy dosáhnou nejzazší meze. ¹⁶ Proto od nás nikdy neoddaluje milosrdenství; svůj lid vychovává neštěstími, ale neopouští *jej*. ¹⁷ Jen tolik budiž řečeno na vysvětlenou; po tomto krátkém odbočení *pokračujeme* ve vyprávění.

(6,1nn) // 1Mak 1,41—64 (7) : 1Mak 1,59 (10) 1Mak 1,60n (11) Da 11,33 1Mak 2,29—38 (14) : Gn 15,16 Mdr 11,10 12,22 1Te 2,16 (18) :: Lv 11,7 (19) Žd 11,35 (23) : Gn 37,35 (28) : 2Mak 8,21 13,14

Mučednictví Eleazarovo

18 Jistému Eleazarovi, jednomu z předních znalců Zákona, který byl pokročilého věku a ušlechtilých rysů tváře, otevřeli násilím ústa a nutili ho pozřít vepřové maso. 19 On však zvolil raději čestnou smrt než život s potupou a dobrovolně šel na popraviště. 20 Pokrm, který měl sníst, vyplivl. Těm, kdo zůstali, tím dal příklad, jak odmítat zakázaná jídla i přes *všechnu* lásku k životu. 21 Dohlížitelé nad bezbožnými obětními slavnostmi, kteří se s tím mužem znali z dřívějších dob, ho vzali stranou a přemlouvali, aby si dal přinést kusy masa, z něhož má dovoleno jíst, aby si je sám připravil a přitom předstíral, že jí maso z obětí nařízených králem. 22 Když prý to udělá, unikne smrti a pro staré přátelství s nimi dojde vlídného zacházení. 23 On však učinil významné rozhodnutí, hodné věku a důstojnosti stáří, vznešených šedin a od mládí nejvzornějšího chování; zvláště pak dbal svatého a Bohem daného zákonodárství, když odpověděl, aby jej poslali do podsvětí. 24 „Nesluší se,“ řekl, „abychom se ve svém věku přetvařovali, protože by mnozí z mladých usoudili, že Eleazar se ve svých devadesáti letech stal odpadlíkem. 25 Ty bych pro své pokrytectví a okamžik prchavého života hanebně oklamal a na své stáří tak přivodil potupnou skvrnu. 26 A i kdybych pro přítomnost unikl trestu lidí, neuniknu rukám Vševládného, ať živý nebo mrtvý. 27 Proto se nyní statečně vzdávám života, abych se ukázal hoden svého stáří 28 a mladým zanechal ušlechtilý příklad, aby ochotně a důstojně šli na smrt za vznešené a svaté zákony.“ To řekl a hned vstoupil na popraviště. 29 Blahosklonnost, kterou mu ještě krátce předtím projeví jeho průvodci, se změnila v nepřátelství pro ta slova, která pokládali za šílenství. 30 Když skonával pod ranami, se sténáním pravil: „Hospodinu, který má svaté poznání, je zjevné, že jsem mohl uniknout smrti; snáším na svém těle krutá muka bičování a v duši to rád vytrpím z posvátné bázně k němu.“ 31 Tak skončil a zanechal svou smrtí příklad hrdinství a památku ctnosti nejen mladým, ale i většině národa.

Mučednictví sedmi bratrů

7 1 Stalo se, že bylo zajato sedm bratrů i s matkou, a král, aby je donutil jíst *jím* zakázané vepřové maso, chtěl toho dosáhnout mučením bičí a řemeny. 2 Jeden z nich prohlásil jménem všech: „Co chceš na nás vyzvídat, co se chceš dozvědět? Jsme připraveni raději zemřít než překročit zákony otců.“ 3 Král se rozvášnil a poručil rozpálit pánve a kotle. 4 Jakmile byly rozpáleny, nařídil, aby tomu, co mluvil, vyřízli jazyk, stáhli kůži z hlavy, jak to dělají Skythové, a zohavili jej; ostatní bratři a matka museli přihlížet. 5 Potom nařídil, aby ho na celém těle zmrzačeného, ale ještě živého, donesli k ohni a pálili na pánvi. Když se z pánve valil hustý dým, povzbuzovali se navzájem ostatní s matkou, že *také* čestně zemřou. Řekli si: 6 „Hospodin Bůh se dívá a jistě nás posílí, jak zřetelně před tváří *Izraele* dosvědčil Mojžíš v písni, kde ujišťuje: „*Bůh* posílí své služebníky!“

7 Když první takto skončil, přivedli za *surového* posměchu druhého. Stáhli mu z hlavy kůži i s vlasy a ptali se, bude-li jíst *nedovolené maso*, dřív než bude jeho tělo úd po údu mučeno. 8 Odpověděl ve své rodné řeči a zvolal: „Nikdy!“ Proto i on musel podstoupit stejné mučení jako první. 9 S posledním výdechem řekl: „Ty, zlosynu, zbavuješ nás přítomného života, ale Král vesmíru nás vzkřísí k životu novému a věčnému, protože jsme zemřeli za jeho Zákon.“

10 Po něm byl terčem výsměchu třetí. Když na něm vynucovali odpověď, rychle vyplázl jazyk, i ruce jim statečně nastavil 11 a mužně řekl: „Dostal jsem je od Nebe, a protože si cením jeho zákony více než své *údy*, doufám, že je od něho zase dostanu nazpět.“ 12 Sám král i jeho průvodci byli zaraženi nad duševní *silou* toho mládence, jako by pro něho muka nic neznamenalala.

13 Když i on skončil, mučili čtvrtého stejnými mukami. 14 Když se přiblížil jeho konec, řekl toto: „Je radostné skonat lidskou *rukou*, když máme v Bohu *jistou* naději, že jím budeme znovu vzkříšeni. Pro tebe ale *žádné* vzkříšení k životu nebude!“

^t Byla to sice aramejšтина, ale spisovatel patrně myslel na hebrejštinu jako na řeč svatých Písem (též vv. 21,27 12,37 15,29).

15 Pak vzali pátého, přitáhli ho a mučili. 16 On pohledl na krále a řekl: „Máš moc nad lidmi, děláš si, co chceš, ale i ty jsi smrtelný. Nemysli si, že náš rod je Bohem opuštěn. 17 Jen počkej a uvidíš jeho velkolepou sílu, jak tebe a tvé potomstvo zkrusí u.“

18 Po něm přivedli šestého, a ten umíraje pravil: „Nebud na omylu, *tvá snaha* je marná. My sami jsme vinni tímto utrpením a děje se nám po zásluze, protože jsme hřešili proti svému Bohu. 19 Ty si však nemysli, že zůstaneš bez trestu, když ses opovážil bojovat proti Bohu.“

20 Ještě více obdivu a vzácné památky je hodna matka. V jediném dnu viděla záhubu sedmi synů a nesla to srdnatě s nadějí v Hospodina. 21 Každého z nich povzbuzovala v rodné řeči, plna ušlechtilé moudrosti, v níž spojovala ženskou rozvaahu s mužnou silou. Říkala jim: 22 „Nevím, jak jste vznikli v mém lůnu, já vám nedarovala ducha a život, ani jsem nikomu z vás nedala dohromady všechny části těla. 23 Proto tedy Stvořitel světa, který dává vzniknout člověku při zrození a zná původ všech věcí, vám ve své milosti daruje život znovu, když teď dáváte přednost jeho zákonům před sebou samými.“

24 Antiochos se domníval, že *matka* jím pohrdá, a podezřívá ji, že ho svou řečí tupí. Ještě zbýval nejmladší; *král* mu domlouval nejen slovy, nýbrž slíboval mu i skrze přísahu, že ho učiní bohatým a šťastným, odpadne-li od *zásad* otců, že ho učiní svým přítelem a svěří mu *významné* úřady. 25 Když však mládenec na to nepřistoupil, král dal přivolat matku a naléhal na ni, aby sama jinochovi radila k záchraně. 26 Po velkém naléhání svolila, že syna přemluví. 27 Sklonila se k němu a s posměchem vůči krutému tyranovi takto promlouvala v rodné řeči: „Synu, měj se mnou slitování! Devět měsíců jsem tě nosila v lůnu, tři roky tě kojila, krmila a vychovávala do nynějšího věku. 28 Prosím tě, dítě, pohlédni k nebi i na zemi, na všechno, co je zde vidět, a věz, že to Bůh udělal ne z toho, co bylo v, a že i lidský rod takto povstal. 29 Neboj se toho kata,

^u Sr smrt Antiocha IV. (9,1–29) a násilnou smrt Antiocha V. (14,2), domnělého Antiochova syna Alexandra-Balasa (1Mak 11,17) i jeho syna Antiocha VI. (1Mak 13,31).

^v Lukiánská verze: z toho, co nebylo, a část latinského znění: *ex nihilo* (= z ničeho).

ale buď hoden *svých* bratrů a přijmi smrt, abych z *Božího* slitování dostala s tvými bratry zpět i tebe.“

30 Sotva to dořekla, mládenec pravil: „Nač čekáte? Já neposlouchám nařízení krále, já jsem poslušný Zákona, který dostali naši otcové od Mojžíše. 31 Ale ty, který sis na Hebreje vymyslíl kdejakou újmu, neunikneš Božím rukám. 32 My trpíme za své hříchy; 33 ale i když se Hospodin, živý, nakrátko rozhněval, aby nás trestal a tříbil, opět se slituje nad svými služebníky. 34 Ty však, bezbožný a nejničernější ze všech lidí, zbytečně se nevypínej; zbudnělý nejistými nadějemi jsi vztáhl ruce na děti Nebe! 35 Nikterak jsi neunikl soudu všemohoucího a vševidoucího Boha! 36 Moji bratři strpěli krátká muka, ale nyní podle Boží smlouvy požívají věčný život; ty však na Božím soudu dostaneš spravedlivý trest za svou opovážlivost! 37 Já pak, stejně jako *moji* bratři vydávám své tělo i duši za zákony otců a prosím Boha, aby se brzy smiloval nad národem a tebe aby utrpením a tresty donutil vyznat, že On je jediný Bůh w. 38 Kéž by se u mne a mých bratrů zastavil hněv Všemohoucího, který spravedlivě vzplanul proti všemu našemu lidu.“

39 Král nepřičetný vztekem naložil s ním *ještě* krutěji než s ostatními, neboť výsměch horce snášel. 40 A tak i tento *poslední* skončil a neposkvrnil se, zcela oddán důvěře v Hospodina.

41 Nakonec po svých synech zemřela matka.

42 Tolik bylo třeba říci o obětních slavnostech a nepředstavitelném mučení.

Vzpouřa Judy Makabejského

8 1 Juda Makabejský a jeho *přátelé* však tajně přicházeli do vesnic, přemlouvali soukmenovce a ty, kdo zůstali věrní židovské víře. Sebrali a shromáždili jich na šest tisíc. 2 Vyzývali Hospodina, *aby* pohlédl na lid všemi pošlapávaný, *aby* se slitoval nad chrámem znesvěceným bezbožnými lidmi, 3 *aby* se smiloval i nad poničeným městem, jemuž hrozilo, že bude srovnáno se zemí, *prosili* ho, *aby* vyslyšel hlas krve k němu volající. 4 *Ať* nezapomene ani na zločinné vraždění nevinných

^w Antiochos pokládal sebe za vtělení Dia.

děti a zlým ať dá pocítit svou nenávisť za rouhání pronesená proti jeho jménu. ⁵ Když *Juda* Makabejský shromáždil *bojovníky*, nemohli mu již pohané odolat, protože se hněv Hospodínův změnil ve slitování. ⁶ Znenadání vpadal do měst a vesnic a vypaloval je. Protože ovládal *vojensky* výhodná postavení, zahnal na útěk nemálo nepřátel. ⁷ Většinou volil k takovým přepadům noc jako pomocníka. Všude se šířily zprávy o jeho statečnosti.

Níkánórovo tažení

⁸ Když Filip viděl, že ten muž za tak krátký čas dosáhl *vojenského* úspěchu a že štěstí mu stále více přeje, napsal Ptolemaiovi, veliteli Koilé Sýrie a Foinikie, aby přišel na pomoc věci králově. ⁹ Ten rychle vybral z předních přátel *králových* Níkánóra, syna Patroklova, svěřil mu velení vojska *sebraného* ze všech pronárodů a dohromady čítajícího ne méně než dvacet tisíc mužů, a poslal ho, aby vyhladil celý židovský národ. Jemu k ruce dal i Gorgiáse, vojevůdce velmi zkušeného ve válečnictví. ¹⁰ Níkánór se rozhodl, že daň dvou tisíc talentů, kterou král dlužil Římanům, zaplatí z peněz získaných prodejem židů do otroctví. ¹¹ Hned vyslal posly do přímořských měst a nabídl jim ke koupi židovské otroky; slíboval, že jich dá za talent devadesát. Netušil, že bude následovat trest, který měl na něho přijít od Všemohoucího. ¹² Juda se dozvěděl, že Níkánór se dal na pochod. Když svým lidem sdělil, že nablízku je vojenský tábor *nepřítele*, ¹³ *sebrali se* bázlivci a ti, kdo nevěřili v Boží spravedlnost, a rozutekli se pryč. ¹⁴ Ostatní rozprodali všechno, co jim ještě zbylo, a společně prosili Hospodina, aby zachránil před bezbožným Níkánórem ty, které prodal ještě dříve, než se s ním utkali v boji. ¹⁵ A ne-li kvůli nim, ať to udělá pro smlouvu s jejich otci a kvůli svému slavnému a vznešenému jménu, jimž jsou pojmenováni. ¹⁶ Makabejský shromáždil všechny, kteří s ním zůstali, a bylo jich šest tisíc mužů; vyzval je, aby před nepřáteli nepropadli zmatku, aby nepodlehli přesile pohanů, kteří na ně nespravedlivě dotírají, a aby statečně bojovali. ¹⁷ Ať mají před očima potupu pokořeného města a zrušení pořádků *zděděných* po předcích. ¹⁸ „Oni se spoléhají na zbraně a odvahu“, řekl, „my však spoléháme na

38—4,27 (8) 2Mak 5,22; 2Mak 4,45n (18) Ž 20,8 : Ž 44,7 Iz 31,1

všemohoucího Boha! Ten může jediným pokynem zničit všechny, kdo táhnou proti nám, i celý svět.“ ¹⁹ Připomenul jim, čím *Bůh* pomohl předkům, jak za Sancheríba zahynulo sto osmdesát pět tisíc *nepřátel*. ²⁰ *Vzpomněl* i bitvy s Galaťany^x v Babylónii, kde se najednou ocitlo v nouzi osm tisíc židů spolu s třemi tisíci Makedonců. Když Makedonci ustoupili, těch osm tisíc židů pobilo s Boží pomocí sto dvacet tisíc *nepřátel* a získalo velkou kořist. ²¹ Tím jim dodal odvahy a dosáhl toho, že za zákony a vlast byli připraveni i zemřít. Vojsko rozdělil na čtyři oddíly. ²² Veliteli jednotlivých šiků ustanovil své bratry Šimeóna, Josefa a Jónatana. Každému svěřil tisíc pět set *bojovníků*. ²³ *V záloze* měl ještě Eleazaray. *Potom* přečetl *úryvek* ze svaté knihy, s heslem „S pomocí Boží!“ se postavil do čela prvního oddílu a vytrhl na Níkánóra. ²⁴ Poněvadž Všemohoucí bojoval s nimi, pobili více než devět tisíc nepřátel, větší část Níkánórových vojáků zranili a probodali jim údy a zbytek donutili k ústupu. ²⁵ Těm, kdo přišli, aby si je koupili za otroky, pobrali peníze. *Nepřítele* pronásledovali do značné vzdálenosti, ale pak se museli vrátit pro časovou tíseň. ²⁶ Byl totiž den před sobotou, a proto nepokračovali ve stíhání. ²⁷ Odebrali nepřátelům zbraně a svlékli z nich zbroj. Po celou sobotu pak nepřestali vroucně velebit a chválit Hospodina, který je k tomuto dni zachránil, a *tak jim* projevil náznak obnovy své slitovnosti. ²⁸ Když sobota minula, dali podíl z kořisti obětem útlaku, vdovám a sirotkům; zbytek rozdělili mezi sebe a své děti. ²⁹ Když s tím byli hotoví, spojili se v prosbě k slitovnému Hospodinu a vyprošovali si, aby už natrvalo zůstal smířen se svými služebníky.

³⁰ *V boji* se střetli také s *vojsky* Tímotheovými a Bakchídovými, pobili z nich přes dvacet tisíc a zmocnili se pevností umístěných na návrších. Bohatou kořist rozdělili rovným dílem mezi sebe, oběti útlaku, sirotky, vdovy i starce. ³¹ Pečlivě sebrali jejich zbraně, uložili je na příhodná místa a zbytek kořisti odnesli do Jeruzaléma. ³² *Z vojska* Tímotheova zabili fy-larcha z, muže nad jiné ničemného, který židům způsobil mno-

^x Jinde nedoložená bitva.

^y Je patrně totožný s Esdríasem z 12,36 a Azarjášem z 1Mak 5,18.56.

^z Jde nejspíše o velitele Arabů, o jejichž porážce sr 12,10nn.

(19) 2Mak 15,22 2Kr 19,35 Iz 37,36 1Mak 7,41 (24) : v. 35 (30) 1Mak 5,6; 1Mak 7,8 (33) : 2Mak 1,8 (36) : 2Mak 3,36 9,12 Da 3,28 4,31 6,27 Júd 5,21

ho zármutku. ³³ Při oslavě vítězství ve vlasti upálili ty, kdo předtím založili požár v bráně svatyně, jmenovitě Kalisthena, který se utekl do jednoho domku. Tak se mu dostalo zasloužené odplaty za jeho bezbožnost. ³⁴ Arcilotr Nikánór, který přivedl tisíc kupců na trh s židovskými otroky, ³⁵ byl s Hospodinovou pomocí pokořen od těch, které nepokládal za nic. Musel odhodit svůj nádherný oděv a prchat pouští jako zběhlý otrok, nadevše zkrušen zkázou svého vojska, dokud se šťastně nedostal do Antiochie. ³⁶ A tak muž, který zamýšlel vyrovnat daň Římanům z peněz utržených za jeruzalémské zajatce, musel veřejně přiznat, že Židé mají Ochránce, který za ně bojuje, a že právě z tohoto důvodu jsou nezranitelní, neboť se přimkli k zákonům, které jim on vydal.

Konec Antiocha Epifana

9 ¹ V té době se Antiochos vracel s nepořízenou z perských končin. ² Přitáhl totiž k Persepoli, kde se pokusil vyloupit chrám a zmocnit se města. Když se však pozdvihlo množství lidu, aby se zbraní hájilo město, stalo se, že Antiochos byl obyvateli odražen a musel se dát s hanbou na ústup. ³ Když byl u Ekbatan, dostihla ho zpráva o tom, co se stalo s Nikánórem a s Tímotheovou družinou. ⁴ Velmi ho to rozzuřilo a umínil si, že na židech pomstí svůj potupný ústup. Proto nařídil svému vozatajovi, aby bez odpočinku jel cvalet až do cíle cesty. To už se však nad ním vznášel soud Nebe, neboť ve své pýše prohlásil: „Až tam dorazím, udělám z Jeruzaléma hromadný hrob židů.“ ⁵ Vševidoucí Hospodin, Bůh Izraele, postihl jej nevyčísitelnou a neviditelnou ranou. Sotva totiž vyslovil svou hrozbu, zachvátily ho nesnesitelné bolesti útroby a nápor svíjivé vnitřní křeče. ⁶ Spravedlivá odplata stihla toho, který sám trýznil nitro druhých mnohými a neslýchanými bolestmi. ⁷ Královi bojechtivost to však nijak nezmenšilo; byl zpupnosti tak plný, že v hněvu seslal oheň na Židy a pobízel k ostřejší jízdě. A tak se stalo, že vypadl z uhánějícího vozu a těžkým pádem se mu vykloubily všechny údy těla. ⁸ Ten, který si právě v nadlidské zpupnosti představoval, že může rozkazovat mořským vlnám a vážit vysoké hory, byl sražen k zemi a musel být nesen na

(9,1nn) // 1Mak 6,1—17 2Mak 1,11—17 (4) 1Mak 3,35 (5) : Sk 12,23 (8) :: Jb 38,8—11 Z 65,7n Iz 40,12 51,15 (9) : Iz 14,11 66,24 Sir 7,17 19,3 Júd 16,17 Sk 12,23 (17) : Da 4,31 (29) 1Mak 6,55

nosítkách. Všem tak na sobě ukázal zjevnou moc Boží. ⁹ Z těla toho bezbožníka nakonec vylézali červi a jeho tělo se v krutých bolestech zažíva rozpadalo. Hnilobný puch z něho nesnesitelně obtěžoval celý tábor, ¹⁰ takže toho, který si ještě před krátkým časem myslel, že se dotýká nebeských hvězd, nikdo nemohl snést pro nesnesitelný zápach. ¹¹ Hluboce tím zdrcen začal polevovat ve své velké zpupnosti. Svirán bolestmi, které se každým okamžikem zvětšovaly, došel k poznání, že je trestán od Boha. ¹² Když už ani sám nemohl snést svůj zápach, pravil: „Je spravedlivé podrobit se Bohu, aby si smrtelník nemyslel, že je mu rovný.“ ¹³ Dokonce se tento zločinec modlil k Pánu, ale ten se nad ním už neslitoval. Sliboval, ¹⁴ že prohlásí svobodným svaté město, do něhož spěchal s úmyslem srovnat je se zemí a udělat z něho hromadný hrob. ¹⁵ Židy, které dosud neuznával ani za hodné pohřbu a chtěl je i s malými dětmi předhazovat ptákům a divé zvěři, sliboval postavit všechny na roveň Athéňanům; ¹⁶ zadušoval se, že nejkrásnějšími dary znovu vyzdobí chrám, který předtím vyloupil, že rozmnoží počet všech posvátných nádob a sám bude z vlastních prostředků hradit náklady spojené s úhradou obětín. ¹⁷ Nadto řekl, že se stane židem, bude putovat po obydlených místech, aby všude zvěstoval Boží moc. ¹⁸ Útrapy však vůbec nepovolily, stihl jej spravedlivý Boží soud. Když přestal doufat ve své uzdravení, napsal Židům prosebný dopis tohoto znění: ¹⁹ „Král a vojevůdce Antiochos pozdravuje vzácné židovské občany a přeje jim zdraví a úspěch! ²⁰ Doufám, že se máte dobře vy i vaše děti a že jsou v pořádku vaše záležitosti. Pokud jde o mne, doufám už jenom v Nebe. ²¹ Rád vzpomínám na vaši úctu a náklonnost ke mně. Když jsem se vracel z perských končin, stihla mě nevolnost, po níž jsem upadl do těžké nemoci; pokládám proto za nutné postarat se o všeobecnou bezpečnost. ²² Nezoufám nad sebou a mám pevnou naději, že se z nemoci dostanu; ²³ tane mi však na mysl, že můj otec v dobách, kdy táhl s vojskem do horských krajů, ustanovil nástupce a, ²⁴ aby obyvatelé země věděli, komu je svěřena vláda a neupadli ve zmatek, kdyby se stalo cokoli nečekaného anebo došla neblahá zpráva. ²⁵ Kromě toho uvažuji o tom, že vladaři okolních zemí sousedících s královstvím číhají na vhodnou příležitost a

^a Antiochos III. asi r. 210 jmenoval spoluvládce Antiocha Mladšího, který však zemřel dříve než jeho otec. R. 192 před výpravou do Malé Asie určil za svého nástupce svého syna Seleuka IV. (sr 3,3 pozn. 8).

čekají, jak to dopadne. Králem proto ustanovují svého syna Antiocha. Toho jsem vám často doporučoval a svěřoval, když jsem odjížděl do horní satrapie. Jemu jsem už o tom napsal. ²⁶ Žádám vás tedy a prosím, abyste pamatovali na dobrodiní, obecná i soukromá, a zachovávali dosavadní náklonnost ke mně i k mému synovi. ²⁷ Jsem pevně přesvědčen, že bude náležitě a lidumilně následovat mých zásad ve styku s vámi.“

²⁸ Takhle tedy tento vrah a rouhač skončil za nejhorších bolestí svůj život v cizině, v horách, tím nejbídnějším způsobem, jak sám nakládal s jinými. ²⁹ Pohřeb jeho těla obstaral jeho spoluodchovanec Filip, který však z obavy před Antiochovým synem odešel do Egypta k Ptolemaiovi Filométorovi.

Vyčištění chrámu

10 ¹ Makabejský a jeho stoupenci měli vedení Hospodinem na starosti svatyni a město. ² Zbořili oltáře a také stavby na posvátném okrsku, jež tam cizinci postavili. ³ Když vyčistili chrám, postavili jiný zápalný oltář; křesali kameny a na takto získaném ohni^b přinesli po dvou letech opět zápalnou oběť, zapálili kadidlo i lampy a obětovali předkladné chleby. ⁴ Když to učinili, padli celým tělem *na zem* a prosili Hospodina, aby *je* už nikdy neuvedl do takového neštěstí, ale pokud by někdy zhřešili, aby je káral laskavě a nevydával je rouhačským a barským pohanům. ⁵ K očištění chrámu došlo ve výročí dne, kdy cizáci chrám poskvrnili: dvacátého pátého *dne* měsíce kislevu. ⁶ Slavnost trvala osm dní s veselím jako o slavnosti stánků, kterou — jak vzpomínali — trávili ještě před krátkým časem v horách a jeskyních jako *divá* zvěř. ⁷ Proto nesli pruty ovinuté listím, rozkvetlé ratolesti a také palmy a zpívali písně tomu, který *je* šťastně přivedl k očištění Místa jemu *zasvěceného*. ⁸ Za souhlasu všech pak vydali společně rozhodnutí, kterým se celému židovskému národu nařizovalo slavit tyto dny každého roku.

^b Tak zabránili znesvěcení oltáře ‚cizím‘ ohněm [sr 1,19].

(10,1nn) // 1Mak 4,36—61 (11) 1Mak 3,32 6,17 (14nn) // 1Mak 5,1—8 (24) 2Mak 8,30 9,3 12,24 (26) Lv 26,7n : 2Pa 32,8 (29) 2Mak 2,21 5,4 (32—36) :: 1Mak 13,43—48

ANTIOCHOS EUPATOR

Počátky Antiochovy vlády

⁹ Takové byly konce Antiocha zvaného Epifanés.

¹⁰ Nyní podáme zprávu o událostech za Antiocha Eupatora, syna onoho bezbožníka, a zkrátíme řeč o válečných útrapách. ¹¹ Když se ujal královské vlády, ustanovil správcem říše jakéhosi Lýsiáse, vrchního velitele Koilé Sýrie a Foiníkie. ¹² Ptolemaios totiž zvaný Hlaváč, který měl předsevzetí zachovávat spravedlnost vůči židům pro bezpráví, jehož se jim dříve dostalo, pokusil se zacházet s nimi vlídně. ¹³ Byl proto od přátel obžalován u Eupatora a všemi obviňován ze zrádčovství. On totiž opustil Kypr, svěřený mu Filométozem, a přidal se k Antiochovi Epifanovi. Když nemohl svou vládu vykonávat ve cti, ze zoufalství požil jed a vzal si tak život.

Gorgiás proti židům

¹⁴ Když se pak velitelem těch zemí stal Gorgiás, zjednal si žoldnéře z cizáků^c a vyhledával každou záminku, aby mohl živit válku se židy. ¹⁵ Zároveň s ním znepokojovali židy Edómci, v jejichž rukou byly výhodně *položené* pevnosti. Přijímali vyhnance z Jeruzaléma a podněcováním živili válku. ¹⁶ Bojovníci kolem Makabejského úpěnlivě prosili a vzývali Boha, aby se postavil na jejich stranu, a pak se vrhli na edómské pevnosti. ¹⁷ Rozhodným útokem se zmocnili těch míst, zatlačili všechny bojovníky z hradeb a pobili všechny, na koho kde přišli. Zahubili neméně než dvacet tisíc *mužů*. ¹⁸ Přes devět tisíc *mužů* však našlo útočiště ve dvou velmi dobře opevněných věžích, vybavených vším potřebným pro *dobu* obléhání. ¹⁹ Makabejský ponechal k dobývání těch míst Šimeóna a Josefa a dále Zakchea s potřebným počtem *mužů* pro obléhání, a sám se přesunul jinam. ²⁰ Šimeónovi vojáci, lační peněz, dali se svést stříbrem od některých z těch, kteří byli ve věžích. Přijali sedmdesát tisíc drachem a nechali některé uniknout. ²¹ Když to bylo oznámeno Makabejskému, svolal velitele lidu a obvinil je, že za stříbro prodali své bratry a nepřátele nechali uniknout. ²² Dal ty zrádce pobít a hned dobyl i těch dvou věží.

^c Popisované události (vv. 14—38 a 12,10—45) jsou v 1Mak 5 mylně datovány před smrt Antiocha IV.

²³ Se zbraní v ruce všechno se mu dařilo a zahubil v těch dvou pevnostech více než dvacet tisíc mužů.

Juda vítězí nad Timotheem

²⁴ Timotheos ^d, který byl už předtím od židů poražen, shromáždil potom velmi početné vojsko z cizinců a přibral nemalý počet jezdců z Asié. Přitáhl s nimi, aby útokem dobyl Judsko. ²⁵ Když už byl blízko, bojovníci kolem Makabejského prosili Boha o ochranu, sypali si na hlavu prach a bedra opásali pytlí. ²⁶ Padli na podstavec před zápalným oltářem a modlili se, aby se Bůh nad nimi smiloval a stal se nepřitelem jejich nepřátel a protivníkem jejich protivníků, jak praví Zákon. ²⁷ Po modlitbě se chopili zbraní a vyšli daleko za město. Když se přiblížili těsně k nepřátelům, zastavili se. ²⁸ Za rozbřesku se obě vojska na sebe vrhla. Zárukou šťastného dne a vítězství bylo jednomu kromě statečnosti i útočiště u Hospodina, druží se v bojích dali vést jen svou zmužilostí. ²⁹ Zápas byl stále tužší, když tu se nepřátelům zjevilo pět skvělých mužů na koních se zlatými uzdami jak se snášejí z nebe; postavili se v čelo jako vůdcové židovského vojska ³⁰ a dva vzali Makabejského mezi sebe. Kryli ho svou výbrojí a střežili ho tak, že zůstal nezraněn, ale na nepřátele vrhali šípy a blesky. Ti oslepeni a naplněni hrůzou dali se ve zmatku na útěk. ³¹ Bylo zabito dvacet tisíc pět set mužů a šest set koní. ³² Timotheos sám utekl do pevnosti zvané Gezer, velmi dobře opevněné, jejímž velitelem byl Chaireas. ³³ Bojovníci Makabejského to uvítali a čtyři dny pevnost obléhali. ³⁴ Její obránci, přesvědčení o nedobytnosti místa, jim sprostě spílali a zahrnovali je hanebnými urážkami. ³⁵ Na úsvitu pátého dne dvacet mládenců z bojovníků Makabejského, rozpálených hněvem nad těmi nadávkami, vrhlo se odvážně na hradby a se vztekem dravců pobíjeli, na koho narazili. ³⁶ Druzí současně zaútočili na obránce z jiných stran, zapálili věže a v planoucím ohni upalovali zaživa ty, kdo jim spílali. Jiní rozbili brány, vpustili ostatní oddíly a dobyli města. ³⁷ Zabili i Timothea, který se schovával v nějaké díře, i jeho bratra Chaireu a Apollofana. ³⁸ Když boj skončil, pís-

^d Následující oddíl nemá protějšek v 1Mak a časově nezapadá do souvislosti. Hovoří se o Timotheově smrti (v. 37), ale podle 12,10 bojuje dál.

^e Zdá se, že se Judovi připisuje vítězství Šimeónovo (sr 1Mak 14,43—48).

němi a chvalozpěvy dobrořečili Hospodinu, že prokázal Izraeli veliké dobrodiní a dal jim vítězství.

Utkání s Lýsiásem

11 ¹ Zakrátko nato správce říše Lýsiás, králův opatrovník a příbuzný, který velmi těžce nesl, co se stalo, ² shromáždil kolem osmdesáti tisíc bojovníků a k tomu všechnu svou jízdu. S nimi vytáhl proti židům s úmyslem, že město dá za sídliště Helénům ³ a svatyně že se mu stane zdrojem zisku, podobně jako ostatní posvátná místa pohanů, jestliže bude vždy na rok prodávat velekněžský úřad. ⁴ Vůbec nepomyslel na moc Boží, oblouzen jen mocí desetitisíců pěšáků, tisíců jezdců a osmdesáti slonů. ⁵ Vtrhl do Judska, přiblížil se k Bét-súru, silné pevnosti vzdálené asi pět stadií od Jeruzaléma, a sevřel jej. ⁶ Když se bojovníci Makabejského doslechli, že Lýsiás obléhá pevnosti, se slzami a nářkem prosili spolu se zástupy lidu o ochranu Hospodina, aby seslal dobrého anděla k záchraně Izraele. ⁷ Sám Makabejský první se chopil zbraně a povzbuzoval ostatní, aby s ním čelili nebezpečí a přispěchali svým bratrům na pomoc. Odhodlaně se s ním vydali na cestu. ⁸ Když byli ještě před Jeruzalémem, zjevil se jim v čele jako vůdce jezdec v bílém odění, třímající zlatou zbraň. ⁹ Všichni společně vlebili milosrdného Boha, a tak je to na duši povzbudilo, že byli odhodláni porazit nejen lidi, ale i nejdivočejší selmy, a rozmetat i železné hradby. ¹⁰ Postupovali ve spořádaném šiku vedeni svým nebeským spolubojovníkem, neboť se nad nimi slitoval Hospodin. ¹¹ Jako lvi se vrhli na nepřátelské bojovníky, pobili jich na jedenáct tisíc a na tisíc šest set jezdců^f, všechny ostatní pak zahnali na útěk. ¹² Většina z nich utrpěla zranění. Sám Lýsiás si zachránil holý život jen potupným útekem.

Mír se židy

¹³ Lýsiás nebyl žádný šilenec, a když sám u sebe přemítal o porážce, která ho potkala, dospěl k přesvědčení, že Hebre-

^f Údaje jsou nepoměrně vyšší než v 1Mak 4,34.

(11,1nn) // 1Mak 4,26—35 (5) 2Pa 11,7 1Mak 14,33 (6) : Ex 23,20 (13nn) // 1Mak 6,57—61

ové jsou nepřemožitelní, protože při nich bojuje Bůh, který může vše. ¹⁴ Poslal k nim tedy posly ve snaze přesvědčit je, že je *ochoten* domluvit se s nimi o všem spravedlivém a že hodlá přesvědčit a přimět i krále, aby se k nim choval přátelsky. ¹⁵ Makabejský souhlasil se vším, co Lýsiás navrhoval, protože chtěl obecně dobro, a král povolil všechno, co Makabejský pro židy od Lýsiáse písemně požadoval. ¹⁶ Listina, kterou Lýsiás napsal židům, byla tohoto znění: „Lýsiás posílá *celému* společenství židů pozdrav. ¹⁷ Vaši zástupci Jóchanan a Abšalóm odevzdali *mi* písemné prohlášení a žádali, abych *sturdil*, co v něm bylo obsaženo. ¹⁸ To, co bylo třeba předat králi, jsem mu oznámil a on s tím jako přijatelným souhlasil. ¹⁹ Projevíte-li za toho stavu věcí porozumění, budu se i v budoucnu snažit o to, co je pro vás dobré. ²⁰ Nařídil jsem, aby vaši a moji vyslanci tyto otázky bod po bodu probrali. ²¹ Mějte se dobře. Roku stého čtyřicátého osmého, dvacátého čtvrtého *dne měsíce* dioskura.“ ²² List králův obsahoval toto: „Král Antiochos posílá bratru Lýsiásovi pozdrav. ²³ Náš otec byl vzat mezi bohy a my si přejeme, aby se obyvatelé království mohli nerušeně věnovat svým záležitostem. ²⁴ Uslyšeli jsme, že židé nesouhlasí s převzetím helénských *obyčejů*, jak si to *přál* můj otec, ale že *raději* volí svůj způsob života a žádají, aby jim bylo dovoleno dodržovat jejich obyčeje. ²⁵ Přejeme si, aby ani tento národ nebyl znepokojován, a proto soudíme, že jim má být svatyně navracena a že mohou své veřejné věci vést podle mravů svých předků. ²⁶ Učiníš tedy dobře, když k nim *někoho* pošleš a nabídneš jim pravici, aby viděli, jaký je náš úmysl, byli dobré mysli a s radostí setrvali u svých předsevzetí.“

²⁷ Králův list národu *židovskému* zněl takto: „Král Antiochos posílá staršovstvu židovskému a ostatním židům pozdrav. ²⁸ Přáli bychom si, abyste se měli dobře; i my jsme zdraví. ²⁹ Menelaos nám vyřizoval, že se chcete vrátit do svých domovů a ke svému vlastnictví. ³⁰ Těm, kdo se navrátí do třicátého *dne měsíce* xantika, bude zaručena beztretnost a bezpečí. ³¹ Ať židé užívají vlastních pokrmů a zákonů jako dříve; v žádném případě nesmí být nikdo stíhán pro věci konané z nevědomosti. ³² Posílám k vám Menelaa, aby vás o tom ujistil. ³³ Mějte se dobře. Roku stého čtyřicátého osmého, patnáctého *dne měsíce* xantika.“

³⁴ Židům napsali i Římané; jejich list zněl takto: „Quin-

tus Mammius a Titus Manlius, římsí legáti, posílají pozdrav židovskému národu. ³⁵ Na čem se s vámi dohodl králův příbuzný Lýsiás, s tím souhlasíme i my. ³⁶ O čem rozhodl, že se má předložit králi, to si promyslete a pošlete hned někoho, abychom rozvážili, co je pro vás vhodné. Odcházíme totiž do Antiochie. ³⁷ Proto k nám urychleně někoho pošlete, abychom poznali, jaký je váš názor. ³⁸ Buďte zdraví! Roku stého čtyřicátého osmého, patnáctého *dne měsíce* xantika.“

Židé v Jafě topeni

12 ¹ Když byly smlouvy ujednány, odebral se Lýsiás ke králi a židé se věnovali své práci na polích. ² Avšak někteří velitelé místních posádek, Tímotheos, *syn* Genaiův Apollónios, i Hierónymos a Démofón a kromě nich ještě velitel kyperských oddílů Níkánór, jim nedopřáli, aby mohli v pokoji pracovat. ³ A obyvatelé Jafy spáchali tuto hanebnost: Pozvali židy tam usedlé, aby se svými ženami a dětmi nastoupili na připravené lodice. Předstírali, jako by mezi nimi nebylo žádné nepřátelství, ⁴ a že je to společné usnesení obce. Židé to přijali bez jakéhokoli podezření, a navíc chtěli zachovat pokoj. Oni však s nimi vypluli na moře a utopili je; bylo jich ne méně než dvě stě. ⁵ Když se Juda dozvěděl o tomto zločinu spáchaném na krajanech, řekl to svým mužům. ⁶ Vzával Boha, spravedlivého Soudce, a vypravil se proti ohavným vrahům bratří. V noci založil cheň v přístavu, spálil lodě a pobil ty, kdo se tam utekli. ⁷ Samo město však bylo pevně uzavřeno, proto odtáhl, ale měl v úmyslu znovu se vrátit a vyhladit všechno obyvatelstvo Jafy. ⁸ Potom se dozvěděl, že i obyvatelé Jabny chtějí stejným způsobem naložit se židy tam usedlými. ⁹ Přepadl také je za noci, spálil přístav *se vším* loďstvem, takže září plamenů bylo vidět až v Jeruzalémě na vzdálenost dvou set čtyřiceti stadií.

Vítězné bitvy Judovy

¹⁰ Když odtud urazili devět stadií, majíce namířeno proti Tímotheovi, přepadlo je ne méně než pět tisíc Arabů s pěti sty jezdci. ¹¹ Strhla se krutá bitva, v níž Judovi bojovníci s Boží

³ Jde o Nabatejce (sr 1Mak 5,25).

pomocí zvítězili. Poražení kočovníci prosili Judu, aby jim podal pravici *na znamení míru*. Slibovali, že jim dají dobytek i ostatní, co budou potřebovat. ¹² Juda uznal, že opravdu mohou být v mnohých věcech užiteční a sjednal s nimi mír. Podali si pravice a rozešli se do svých táborů.

¹³ Juda také zaútočil na jedno město opevněné náspej a obehnané hradbami. Jmenovalo se Kaspin a žila v něm směsice nejrůznějších národů. ¹⁴ Obyvatelé, spoléhající na pevné hradby a množství zásob, vyzývavě se posmívali Judovým vojákům, spílali jim, tupili je a vedli zlolajné řeči. ¹⁵ Oni však vyzývali velkého Vládce světa, který za časů Jozuových rozbořil Jericho bez beranů a bořících strojů, a jako lvi se vrhli na hradby. ¹⁶ S pomocí Boží města dobyli a způsobili takové krveprolití, že se zdálo, jako by blízké jezero o rozloze dvou stadií bylo plné tekoucí krve.

¹⁷ Když odtamtud odtáhli a urazili sedm set padesát stadií, přišli do Charaku k židům, zvaným Túbianci^h. ¹⁸ Ale ani v těch místech Tímothea nezastihli. Ten už odtud odešel s nepořízenou, zanechal však na jednom místě velmi silnou posádku. ¹⁹ Makabejští vojevůdci Dositheos a Sósipatros napadli posádku, kterou Tímotheos zanechal v pevnosti, a pobili víc než deset tisíc vojáků. ²⁰ Mabakejský rozdělil své vojsko na oddíly, kterým postavil v čelo ony dva vojevůdce, a ti pak táhli proti Tímotheovi. Ten měl kolem sebe sto dvacet tisíc pěších a dva tisíce pět set jezdců. ²¹ Když Tímotheos viděl, že se Juda blíží, odeslal napřed ženy, děti a zásoby do *místa* zvaného Karnion. To místo bylo těžko dobytelné pro svou polohu, ze všech stran bylo nesnadno přístupné. ²² Jakmile se objevil první Judův oddíl, padl na vojáky strach a hrůza, jako by se to zjevila moc Vševidoucího. Dali se na útěk na všechny strany, takže často od vlastních utržili zranění a byli probodeni ostrým mečem. ²³ Juda je usilovně pronásledoval a pobíjel. Skolil jich na třicet tisíc. ²⁴ Sám Tímotheos padl do rukou vojákům Dositheovým a Sósipatrovým. S velkou prohnaností prosil, aby ho propustili se zdravou kůží, že má v moci rodiče a příbuzné mnohých, a těm že se jinak zle povede. ²⁵ Když s mnohými přísahami slíbil, že je bez úhony vydá, propustili ho, aby zachránili své bratry.

^h Tj. Tóbijášovci (sr 1Mak 5,13 pozn. f).

(15) Joz 6,20 (17nn) // 1Mak 5,37—44 (17) 1Mak 5,13 (27nn) // 1Mak

²⁶ Juda potom táhl na Karnion a Atergateionⁱ a pobil dvacet pět tisíc mužů. ²⁷ Když je usmrtil nebo zahnal na útěk, táhl ještě proti opevněnému městu Efrónu, kde sídlilo množství rozličných národů i Lýsiás j. Ozbrojení mladí mužové stáli před hradbami a statečně se bránili; uvnitř byly velké zásoby vojenských strojů a střel. ²⁸ Ale židé, když napřed vyzývali Pána, který svou mocí drtí sílu nepřátel, se přesto zmocnili města a zahubili v něm kolem dvaceti pět tisíc lidí. ²⁹ Odtud vytáhli na Skythopolis^k, vzdálenou od Jeruzaléma šest set stadií. ³⁰ Tamější židé však dosvědčili, že obyvatelé k nim měli dobrý vztah a dobře s nimi jednali i v dobách nepříznivých. ³¹ Oni jim za to poděkovali a prosili je, aby i v budoucnosti měli dobré vztahy k jejich národu. Potom se vrátili do Jeruzaléma, protože se přiblížila slavnost týdnů.

³² Po svátcích letnic vytáhli na Gorgiáse, velitele Edómu. ³³ Táhli se třemi tisíci pěších a čtyřmi sty jezdci. ³⁴ Když se střetli v boji, padlo něco málo židů. ³⁵ Jakýsi Dositheos, odvázný muž, jezdec z oddílu Bakénorova, se vrhl na Gorgiáse, chytil ho za plášť a silou táhl; chtěl totiž toho proklatce dostat živého. Avšak jeden z thráckých jezdců se na něho vrhl a utal mu ruku, takže Gorgiás utekl do Maréši. ³⁶ Vojáci velitele Esdriase statečně bojovali, ale byli už unaveni; proto Juda vyzval Hospodina, aby se ukázal jako vůdce a pomocník v boji. ³⁷ Rodnou řečí začal zpívat bojovou píseň, nečekaně se vrhl na Gorgiášovy oddíly a obrátil je na útěk.

Obět za padlé

³⁸ Potom vedl Juda své vojsko do města Adulámu. Protože nastával sedmý den, očistili se podle zvyku a slavili sobotu. ³⁹ Následujícího dne — byl už totiž nejvyšší čas — šli Judovi lidé posbírat těla padlých, aby je za účasti příbuzných uložili v hrobech otců. ⁴⁰ U každého z padlých našli pod šatem amu-

ⁱ Podle jména jsou to svatyně dvou bohů, dvourohé Aštarty a syrské Atargatis; je však možné, že jde o jedno místo. Obě bohyně totiž časem splynuly s Afrodítou.

^j Není to ovšem opatrovník Antiochův (11,1).

^k Jde o staré město Bét-šeán (1Mak 5,52), přejmenované ve 3. stol. na Nysa a později na „Město Skythů“.

5,45—54 (29) Sd 1,27 1Mak 5,52 Júd 3,10 (31) Ex 34,22 (32nn) 1Mak 5,59,65 (35) v. 24 (37) 2Mak 7,8 15,29 (38) Joz 12,15 1S 22,1 2Pa 11,7 (40) Dt 7,25n Joz 7,15 1Pa 14,12 1Mak 5,68 (43) 2Mak 7,9

lety bůžků z Jabny, které Zákon židům zakazuje. Všem bylo zřejmé, že to byla příčina, proč padli. ⁴¹ Všichni dobrořečili Hospodinu, který spravedlivě soudí a zjevuje skryté věci. ⁴² Ale potom prosili a modlili se, aby jim byl ten přestupek plně odpuštěn. Šlechtný Juda domlouval lidu, aby se chránili hříchů, když na vlastní oči viděli, co se stalo, a jak hřích byl příčinou toho, že někteří padli. ⁴³ Nato uspořádal ve vojsku sbírku a poslal do Jeruzaléma dva tisíce drachem, aby byly přineseny oběti za padlé. Bylo to krásné a šlechtné jednání, vždyť Juda přitom myslel na vzkříšení. ⁴⁴ Kdyby nebyl přesvědčen, že padlí vstanou, bylo by zbytečné a marné modlit se za mrtvé. ⁴⁵ On však byl přesvědčen, že těm, kdo zemřeli ve zbožnosti, je připravena nejkrásnější odměna. To je vznešená a zbožná myšlenka — proto dal přinést smířčí oběti za mrtvé, aby jim byly odpuštěny hříchy.

Antiochův vpád do Judska

13 ¹ Roku stého čtyřicátého devátého přišla Judovu lidu zpráva, že Antiochos Eupator táhne s početným vojskem do Judska, ² a s ním že jde i Lýsiás, jeho dřívější poručník a správce říše. Měli helénské vojsko o síle sto deseti tisíc pěšáků, pěti tisíc a tři set jezdců, dále dvaadvacet slonů a tři sta vozů se srpy. ³ K nim se připojil i Menelaos. Ten s velkou prohnanosť silně naléhal na Antiocha. Neměl ovšem na mysli záchranu vlasti, chtěl jen, aby byl uveden ve svůj úrad. ⁴ Avšak Král králů vzbudil Antiochův hněv proti tomuto škůdci, a když jej Lýsiás označil za původce všeho zla, nařídil, aby byl odveden do Beroje a podle tamějšího způsobu popraven. ⁵ V tom místě je věž, padesát loket vysoká, naplněná popelem. Z jejího kruhového vrcholu bylo možno odevšad shazovat *odsouzence* do popela. ⁶ Kdo se dopustil svatokrádeže nebo se provinil jinými zločiny, byl takto potrestán. ⁷ Tento osud potkal odpadlíka Menelaa; zemřel, aniž byl pohřben. ⁸ Bylo to úplně spravedlivé. Našel smrt v popelu proto, že mnohými zločiny poškrvnil oltář, na němž oheň i popel jsou posvátné.

Judovo vítězství u Módínu

⁹ Král, plný zlých záměrů, táhl na židy v touze způsobit jim ještě více zla než jeho otec. ¹⁰ Když se to Juda dozvěděl,

vyzval všechny, ať ve dne v noci volají k Hospodinu, aby jim jako vždycky přišel na pomoc, aby nebyli zbaveni Zákona, vlasti a svatého chrámu, ¹¹ aby se lid, který před krátkou dobou začal opět klidně žít, nedostal znovu do područí bezbožných pohanů. ¹² Když to tak všichni jednomyslně udělali, po tři dny se postili, leželi na zemi a nepřetržitě vzývali s pláčem milosrdného Hospodina, Juda je povzbudil a nařídil jim, aby se připravili. ¹³ Po poradě se staršími se rozhodl, že vyjde z města a s pomocí Boží svede rozhodný boj dříve, než královo vojsko vtrhne do Judska a zmocní se města. ¹⁴ Když *nejprve* svěřil všechno do moci Stvořitele vesmíru, povzbuzoval své bojovníky, aby statečně bojovali až do posledního muže za Zákon, chrám, město, vlast a její zákony. Utábořili se u Módínu. ¹⁵ Svým vojákům dal *Juda* heslo: „Boží je vítězství!“ Potom s vybranými a nejstatečnějšími muži přepadl v noci tábor, *kde byl* stan králův, pobil na dva tisíce mužů, a prvního slona i s jeho opatrovníky probodl. ¹⁶ Hřůza a děs naplnil celý tábor, zatímco oni se po úspěšném přepadení vzdálili, ¹⁷ když už se začalo rozednívat. Stalo se tak, neboť Hospodin poskytl Judovi pomoc a ochranu.

Antiochos sjednává se židy příměří

¹⁸ Král, poučen ukázkou statečnosti židů, se pokoušel zmocnit opevněných míst lší. ¹⁹ Táhl také na Bét-súr, silnou pevnost židů. Byl však zastaven, odražen a musel ustoupit. ²⁰ Tamější posádce posílal Juda, co potřebovali. ²¹ Ale jakýsi Rodokos ze židovského vojska vyzradil nepřítelům vojenské tajemství. Byl dopaden, zajat a popraven. ²² Král vyjednával znovu o příměří s Bét-súrkými, podal pravici *ke smíru* a odtáhl. Střetil se však s Judovými oddíly a podlehl *jim*. ²³ Pak dostal otrěsnou zprávu, že se v Antiochii vzbouřil Filip, kterého tam ponechal jako správce. Tím zdrcen domluvil se s židy, uznal svou porážku a přísahal, že ve všem bude jednat spravedlivě. Na usmířenou přinesl oběť, vzdal poctu chrámu a dal svatému Místu dary. ²⁴ S Makabejským jednal přátelsky. Vrchním vládařem od Ptolemaidy do gerarských *končin* ustanovil Hégemonída. ²⁵ Potom se odebral do Ptolemaidy. Ale tamější obyva-

[13,1nn] // 1Mak 6,28—30 (4) 1Tm 6,15; Sk 17,14 (8) : Ex 21,24n (10) v. 14 (15) 2Mak 8,23; : 1Mak 6,46 (18nn) // 1Mak 6,48—63 (19) 1Mak 6,31.49n (23) 1Mak 6,55—63

telé nesouhlasili s těmito ujednáními, nelibě je nesli a chtěli, aby byla zrušena. ²⁶ Lýsiás vystoupil na řečníště a hájil ta ujednání, jak jen dovedl. Přesvědčil nakonec lid, uklidnil a uspokojil jej a vrátil se do Antiochie. Takový průběh mělo královo tažení a jeho ústup.

BOJE S NÍKÁNÓREM

Alkimos proti Judovi

14 ¹ Tři roky nato přišla Judovu lidu zpráva, že Seleukův syn Démétrios vyplul z tripolského přístavu se silným množstvím lidu a lodí, ² zmocnil se země a odstranil Antiocha i jeho poručníka Lýsiáse. ³ Jakýsi Alkimos, který byl dříve veleknězem, ale dobrovolně se poskrnil v době směřování *židovství a helénismu*, když *teď* poznával, že už pro něho není žádná záchrana, a tím méně přístup k posvátnému oltáři, ⁴ odebral se roku stého padesátého prvního ke králi Démétriovi a přinesl mu zlatý věnec, palmovou ratolest a větvíčky oliv, jaké byly ve svatyni. Toho dne ještě nic nepodnikl. ⁵ Ale vhodná příležitost k uskutečnění jeho špatných záměrů se naskytla, když byl od Démétria pozván do radního shromáždění. Na otázku, jaká situace a jaké smýšlení je mezi Židy, řekl: ⁶ „Židé, tak zvaní chasídové, které vede Juda Makabejský, podněcují k válce a vzpouřám a nenechají království žít v pokoji. ⁷ Proto jsem byl zbaven dědičné hodnosti — mluvím o velekněžském úřadu — a sem jsem přišel ⁸ především proto, že si upřímně přeji, aby se králi dostalo, co mu patří, a za druhé proto, že mám starost o své spoluobčany. Nerozumností těch, o kterých jsem se zmínil, je totiž nemálo postižen celý náš rod. ⁹ Králi, když to tedy nyní všechno víš, postarej se o zemi i o náš lid, který v ní přebývá, se svou známou laskavostí, kterou máš ke všem. ¹⁰ Dokud je naživu Juda, je nemožné uspořádat záležitosti v míru.“ ¹¹ Když skončil, hned i ostatní rádci, kteří nebyli Judovi nakloněni, podněcovali Démétria proti němu. ¹² Ten dal zavolat Níkánóra, dřívějšího velitele oddílu slonů, a ustanovil ho správ-

(14,1nn) // 1Mak 7,1—38 (6) 1Mak 2,42 7,13 (12) 1Mak 7,26 (15)

cem Judska. ¹³ Poslal jej tam s rozkazem, aby odstranil Judu, rozehnal jeho přívržence a za velekněze svatého chrámu dosadil Alkima. ¹⁴ Pohané v Judsku, kteří utekli před Judou, přidávali se v zástupech k Níkánórovi, domnívajíce se, že utrpení a neštěstí židů jim bude k prospěchu.

Níkánór uzavírá s Judou příměří

¹⁵ Když židé uslyšeli, že Níkánór přichází a s ním i *vyhnaní* pohané, sypali si prach na hlavu a vzývali toho, který už před věky si vyvolil svůj lid a stálými viditelnými znameními se ujímal svého dědictví. ¹⁶ Potom na rozkaz vojevůdce ihned vytáhli a utkali se s nepřítelem u osady Dessau. ¹⁷ Judův bratr Šimeón se první utkal s Níkánórem, ale tím, že se nepřátelé v tichosti překvapivě objevili, utrpěl menší porážku. ¹⁸ Naštěstí se Níkánór neodvážil krveprolévání, protože slyšel, jakou statečnost projevovali Judovi lidé a jak neohroženě bojují za vlast. ¹⁹ Poslal proto Posidónia a Theodota a Matitjáše, aby nabídli jednání o uzavření míru. ²⁰ Po delším vyjednávání vojevůdce oznámil lidu výsledek a jednomyslným usnesením bylo dojednání schváleno. ²¹ Určili den, kdy se sejdou mezi čtyřma očima. Z obou stran předjel válečný vůz a byla připravena sedadla. ²² Juda rozestavil na vhodných místech stráž, aby nepřátelé nemohli překvapit nějakou zradou, ale aby rozmluva měla klidný průběh. ²³ Níkánór potom zůstal v Jeruzalémě a nechoval se tam nepatřičně, právě naopak. Propustil zástupy těch, kteří se k němu utkali, ²⁴ měl Judu všude u sebe a byl mu i v srdci nakloněn¹. ²⁵ Vybízeli ho, aby se oženil a měl děti. *Juda* se oženil, vedlo se mu dobře a těšil se ze života.

Alkimos rozdmýchává nepřátelství

²⁶ Když Alkimos viděl, že žijí v přátelství, opatřil si znění dojednaných smluv a odebral se ke králi. Udal Níkánóra, že se zpronevěřil rozkazům, když totiž Judu, který je nepřítelem říše, učinil jeho nástupcem. ²⁷ Král se rozčílil a podrážděn pod-

¹ O tomto sblížení obou protivníků 1Mak neví.

: 2Mak 10,25 (16) 1Mak 7,31 (29—31) // 1Mak 7,29n.33—38 (36) 2Mak 2,17

něcováním toho padoucha napsal Níkánórovi; prohlásil, že s dojednáními nesouhlasí a že nařizuje, aby Makabejského poslal co nejdříve v poutech do Antiochie. ²⁸ Když se to doneslo Níkánórovi, byl překvapen, ale přišlo mu zatěžkou ujednání zrušit, když druhý se nijak neprovinil. ²⁹ Odporovat však králi nebylo možno, proto hledal vhodnou příležitost, jak by to mohl vykonat lstí. ³⁰ Jenže Makabejský si všiml, že Níkánór s ním jedná stroze a je při obvyklých setkáních zdrženlivý; z toho usoudil, že ta přísnost nevěští nic dobrého. Shromáždil kolem sebe nemálo svých lidí a před Níkánórem se ukryl. ³¹ Ten poznal, že byl chytře přelstěn. Přišel tedy do velkého svatého chrámu a kněžím, kteří právě přinášeli zápalnou oběť, poručil, aby mu toho muže vydali. ³² Když se zapřísahali, že nevědí, kde by hledaný mohl být, ³³ pozvedl pravici proti chrámu a takto přísahal: „Nevydáte-li mi Judu v poutech, tenhle chrám vašeho Boha srovnám se zemí, obětní oltář rozbořím a vystavím zde nádherný chrám Dionýsovi.“ ³⁴ To řekl a odešel. Kněží s rukama k Nebi pozdviženými vzývali toho, který byl po všechny časy předním bojovníkem svého národa, a volali: ³⁵ „Ty, Hospodine, ač sám ničeho nepotřebuješ, chtěl jsi mít chrám, kde mezi námi přebýváš. ³⁶ Nyní tedy, sám svatý a Pán všeho posvěcení, zachovej navždy neposkvrněný tento dům, nedávno očištěný!“

Smrt Razise

³⁷ Níkánórovi byl udán jakýsi Razis, jeden z jeruzalémských starších, o kterém bylo slyšet jen to nejlepší. Pro svou laskavost byl zván otcem židů. ³⁸ Už v dřívější době, kdy docházelo k směřování židovství a helénismu, postavil se rozhodně za věc židovstva a byl za ni ochoten s nadšením dát tělo i duši. ³⁹ Níkánór, aby veřejně ukázal zlobu, kterou choval k židům, poslal přes pět set vojáků, aby ho zatkl. ⁴⁰ Domníval se, že jeho zatčením jim zasadí těžkou ránu. ⁴¹ Když se tlupa chystala vpadnout do věže a vyrazit bránu do dvora a když proučeli přinést oheň na podpálení brány, tu Razis ze všech stran obklíčený sám nalehl na meč. ⁴² Chtěl raději čestně zemřít než padnout do zločinných rukou a snášet potupu nehodnou jeho urozenosti. ⁴³ Ale rána, zasazená ve spěchu, nebyla smrtelná, a když už zástup pronikl branou, vyběhl zmužile na hradbu a hrdinně se vrhl dolů přímo na zástup. ⁴⁴ Ten se rych-

le rozestoupil, takže vzniklo prázdné místo, a on spadl doprostřed na zem. ⁴⁵ Byl však ještě živ; rozohněn se zvedl, a ač se mu krev hrnula proudem a jeho poranění bylo velmi těžké, prorazil v běhu zástup a vyšplhal se na příkré skalisko. ⁴⁶ Ztratil už všechnu krev, vyrval si vnitřnosti, vzal je do obou rukou a hodil zástupu. Vzýval přitom toho, který je Pánem ducha i života, aby mu je zas vrátil. Tak zemřel.

Níkánór se rouhá

15 ¹ Když se Níkánór dozvěděl, že Judovi lidé jsou v samaršské krajině, myslel, že bude nejjistější udeřit na ně v den odpočinití. ² Židé, kteří s ním táhli z donucení, mu říkali: „Nepostupuj vůči nim tak krutě a barbarsky, ale vzdej poctu dnu, který poutil svatostí ten, jenž všecko vidí.“ ³ Ten trojnásobný rouhač se otázal, zda je v nebi panovník, který nařídil světit sobotní den. ⁴ Odpověděli mu: „Je v nebi Panovník, živý Hospodin, který přikázal zachovávat sedmý den.“ ⁵ „A já“, řekl druhý, „jsem panovníkem na zemi, který nařizuje vzít zbraně a vykonat, co je pro krále potřebí.“ Ten rouhavý záměr se mu ovšem nepodařilo dokončit.

Judův sen

⁶ Níkánór nadutý všepřevyšující pýchou se rozhodl, že si pořídí veřejný památník vítězství nad Judovými muži. ⁷ Makabejský neustále doufal s veškerou nadějí, že se mu dostane pomoci od Hospodina. ⁸ Povzbuzoval své muže, aby se nebáli přicházejících pohanů, ale aby měli na paměti *veškerou* pomoc, které se jim až dosud dostalo; co se týče toho, co je nyní, aby z nebe očekávali vítězství, které jim dá Všemohoucí. ⁹ Povzbuzoval je slovy Zákona i proroků, připomínal jim boje, které už vybojovali; tak pozvedl jejich bojovnost. ¹⁰ Když probudil jejich odvahu, připomínal a ukazoval věrolomnost pohanů, rušení přísah. ¹¹ Každého z nich vyzbrojil nikoli pevným štítem a kopím, ale povzbuzením vhodnými slovy. Vyprávěl jim věrohodný sen, jímž všechny potěšil. ¹² Měl toto vidění: *Viděl někdejšího velekněze Oniase, muže krásného a dobrého, velebného zjevu, tichých způsobů, vynikající výmluvnosti, který od*

(15,2) :: 1Mak 2,41 (3) 2Mak 8,34 (4) Ex 20,8 Dt 5,12 (10) 2Mak 5,24n 12,3n 1Mak 6,62 (12) 2Mak 3,10.31—34 4,5 (17nn) // 1Mak 7,

mládí usiloval o všechno, co náleží ke ctnosti. *Viděl jej, jak vztáhl ruce a modlil se za všechno židovstvo.* ¹³ Pak se zjevil muž šedovlasý, vynikající slávou, kdosi podivuhodný, jehož obklopovala nezměrná velebnost. ¹⁴ Onias o něm řekl: „To je přítel našich bratří, mnoho se modlí za lid a svatě město. Je to Jeremjáš, Boží prorok!“ ¹⁵ Jeremjáš pak vztáhl pravici a dal Judovi zlatý meč se slovy: ¹⁶ „Vezmi svatý meč, dar Boží, kterým zahubíš protivníky.“

Smrt Níkánórova

¹⁷ Povzbuzení těmito Judovými slovy, velmi vhodnými a schopnými roznítit statečnost a zmužilost mládenců, rozhodli se, že se neutáboří, ale statečně se dají do boje a s veškerou odvahou svedou rozhodnou bitvu, protože je v nebezpečí město, chrám i vše, co je svaté. ¹⁸ Ležel na nich strach o ženy, děti, bratry a příbuzné, ale jen v menší míře. Největší strach měli především o posvěcený chrám. ¹⁹ Ti, kdo zůstali ve městě, měli neméně obavy o ty, kdo bojovali venku. ²⁰ Všichni očekávali rozhodnou bitvu. Nepřátelé se už blížili a řadili se k boji, odváděli slony na výhodná postavení a jízdu umisťovali na křídla. ²¹ Když Makabejský pozoroval příchod takového množství, vyzbrojeného rozmanitou výzbrojí, a viděl vzteklost slonů, vztáhl ruce k nebi a vzýval Hospodina, který činí divy. Věděl, že to nezáleží na zbraních, ale na tom, jak on usoudí dát vítězství těm, které uzná za hodné. ²² Modlil se takto: „Ty, Pane, jsi poslal svého anděla k judskému králi Chizkijášovi a on zahubil ve vojsku Sancheríbově kolem sto osmdesáti pěti tisíc mužů. ²³ Proto, Panovníku nebes, sešli dobrého anděla, aby byl před námi a zahnal je v hrůze a chvění, ²⁴ ať tvou mocnou rukou jsou zahubeni *všichni*, kdo s rouháním vyšli proti tvému svatému lidu!“ Tak se modlil.

²⁵ Níkánórovo vojsko postupovalo za zvuku polnic a zpěvů, ²⁶ Judovo vojsko se vrhlo na nepřítel s prosebnými modlitbami *k Bohu*. ²⁷ Rukama bojovali a v srdcích se modlili k Bohu; pobili ne méně než třicet pět tisíc mužů. Velmi se radovali, že se Bůh zjevil. ²⁸ Když bylo po boji a vesele se vraceli zpět, poznali mezi padlými i Níkánóra v plné zbroji. ²⁹ S křikem a jásotem blahořečili rodnou řečí Bohu. ³⁰ Tu při-

39—50 (20) 1Mak 6,35—38 (22) 2Mak 8,19 2Kr 19,35 Iz 37,36 (32)
: Júd 13,15 14,1 (35n) : 1S 31,9

kázal ten, který byl tělem i duší předním bojovníkem za své spoluobčany a po celý svůj věk zachoval náklonnost k lidem svého národa, aby usekli Níkánórova hlavu i ruku s paží a přinesli je do Jeruzaléma. ³¹ Když tam dorazil, svolal lidi svého národa, kněze postavil k oltáři a poslal i pro muže z hradu. ³² Potom ukázal hlavu hanebného Níkánóra i rouhačovu ruku, kterou se odvážil zpupně vztáhnout na svatý dům Všemohoucího. ³³ Jazyk bezbožného Níkánóra dal vyříznout a poručil nakrájet na kousky ptákům, zločincovu paži pověsil před chrámem. ³⁴ Všichni se obrátili k nebi a dobrořečili Hospodinu, že se zjevil: „Požehnaný ten, který zachoval své Místo neposkvrněné!“ ³⁵ Níkánórova hlavu dal pověsit z hradu, aby všem byla jasným a zřetelným znamením Boží pomoci. ³⁶ Všichni rozhodli společným usnesením, aby tento den nebyl nikdy bez oslavy, aby se slavnost konala třináctého dne dvanáctého měsíce, který se syrsky jmenuje adar, jeden den přede dnem Mor-dokajovým.

Pisatelův doslov

³⁷ Tak se sběhly události kolem Níkánóra a od těch časů ve městě vládnu židé; proto zde končím vyprávění. ³⁸ Je-li sepsáno dobře a výstižně, je to podle mého přání. Je-li obyčejné a průměrné, udělal jsem, co jsem uměl. ³⁹ Tak jako je protivné pít jen víno nebo jen samou vodu, nýbrž víno smíšené s vodou, jež je chutné a působí radost, ať stejně dobře potěšují moje uspořádaná slova sluch těch, kdo budou číst toto vyprávění. Tím bude dosaženo cíle.

⁴⁰ Hrad byl ovšem dobyt až o devět let později.